

TROMS fylkeskommune

ROMSSA fylkkasuohkan

Felleskap og muligheter i nord!

Fylkestingsmelding 2006:2

1	VISJON OG MÅLSETTINGER	5
2	HOVEDSTRATEGIER OG TILTAK	10
	DIALOG:	10
	INTERNASJONALISERING:	11
	REGIONALISERING:	11
	PARTNERSKAP:	11
	INSTITUSJONSBYGGING:	11
	VIRKEMIDDELSTRATEGI:	11
	KONKRETE TILTAK/PROSJEKTER:	12
	FYSISK INFRASTRUKTUR:	14
3	REGIONALISERING OG NORDOMRÅDEPOLITIKK	16
	KONKLUSJONER:	16
	REGIONALISERING BYGGER OPP UNDER NORDOMRÅDESATSINGEN:	16
	FORTRINN I ET SAMLET NORD-NORGE:	18
4	NORDOMRÅDEARENAER	19
	KONKLUSJONER:	19
	STRATEGIER:	19
5	FOLK-TIL-FOLK-SAMARBEID	21
	MÅLSETTINGER:	21
	BAKGRUNN:	21
	STRATEGIER:	24
	<i>Arenautvikling:</i>	24
	<i>Finansiering:</i>	24
	<i>Partnerskap:</i>	24
6	KUNNSKAP OG KOMPETANSE	25
	MÅLSETTINGER:	25
	BAKGRUNN:	25
	UTFORDRINGER:	25
	FORTRINN:	26
	VIDEREGÅENDE SKOLE:	28
	STRATEGIER:	29
	<i>Klyngestrategi:</i>	29
	<i>Institusjonsbygging:</i>	29
	<i>Finansiering:</i>	29
	<i>Internasjonalisering:</i>	29
7	NÆRINGSUTVIKLING	30
	MÅLSETTINGER:	30
	BAKGRUNN:	30
	FORTRINN:	31
	UTVALGTE OMRÅDER:	32
	<i>Regional næringsutvikling:</i>	32
	<i>Energi og petroleum:</i>	32
	<i>Regional marin næringsutvikling:</i>	34
	<i>Kompetansebasert næringsliv:</i>	35
	<i>Reiseliv:</i>	36
	<i>Næringssamarbeid med Russland:</i>	36
8	MILJØ	38
	MÅLSETTINGER:	38
	BAKGRUNN:	38
	STRATEGIER:	41
	<i>Kompetanseoppbygging og endrede beslutningsstrukturer:</i>	41

<i>Institusjonsbygging</i>	41
<i>Partnerskap</i>	41
<i>Internasjonalisering</i>	42
<i>Infrastruktur</i>	42
9 SAMFERDSEL	43
MÅLSETTINGER	43
BAKGRUNN.....	43
FORTRINN	44
STRATEGIER	45
VEDLEGG.1 ARENAOVERSIKT	46
BAKGRUNN:.....	46
INTERNASJONALE ARENAER:	46
NASJONALE ARENAER:	48
REGIONALE ARENAER:.....	48

Regjeringen har lansert sin helhetlige nordområdestrategi som et startskudd for den videre nordområdesatsingen. Fylkesrådet i Troms legger med denne fylkestingsmeldingen; "Felleskap og muligheter i nord!" fram sitt forslag til neste etappe.

Foto: Kaja Baardsen

1 Visjon og målsettinger

”Mulighetene i nord skal i fellesskap utnyttes for å skape livskraftige samfunn preget av nytenking og fremtidsstro.”

Nordområdene er i fokus. Nasjonalt topper nordområdene den politiske agenda og nordområdene er av regjeringen definert som Norges viktigste strategiske satsingsområde. Bakgrunnen for fokuset er utviklingen i den geopolitiske situasjonen. Den kalde krigens militærstrategiske spenningsfelt i nord er svekket, samtidig som den teknologiske utviklingen og til en viss grad også de klimatiske endringene har gjort større områder tilgjengelig for aktiv ressursutnyttelse. Dette har igjen ført til økt press for å avklare de folkerettslige rammene for ressursutnyttelse og forvaltning i nordområdene.

Havrettstraktaten legger rammene for de enkelte lands sokkelrettigheter, økonomiske soner og fiskeri- og fiskevernsoner. Dette regimet gir ikke bare Norge rettigheter, det pålegger også en plikt til ansvarlig og bærekraftig ressursforvaltning og til å håndheve og kontrollere gjennomføringen av forvaltningen. Folkeretten er ikke statisk, og havretten er derfor i stadig utvikling. De endelige grensene er ikke lagt for de enkelte lands kontinentalsokler og soner med suverene rettigheter. Dette er en løpende prosess i FN-systemet, og Norge må derfor kontinuerlig arbeide med å hevde rettigheter og skape allianser som kan bidra til å sikre våre interesser. Reell tilstedeværelse både militært og sivilt, er et viktig element i denne sammenhengen, samtidig som det er en forutsetning for forsvarlig beredskap og sikkerhet i nord.

Marine ressurser og miljø er viktige og grunnleggende problemstillinger som står høyt på den nasjonale og internasjonale agendaen. Ulovlig fiske og overbeskatning av bestandene er miljøkriminalitet som utgjør en stadig trussel for det marine miljøet i nord. Forsvarlig forvaltning og effektiv håndhevelse og kontroll vil derfor være en nødvendig forutsetning for aktivitet og verdiskaping i nord. Den samlede forvaltningsplanen for Barentshavet er i den sammenheng et viktig skritt i riktig retning.

Hovedårsaken til den fornyede interessen for nordområdene er likevel knyttet opp til energi og de potensielt store petroleumsressursene som finnes i nordområdeneⁱ som er årsaken til den fornyede interessen for nordområdene. Fokuset på nye petroleumsreserver i stabile geopolitiske områder er stadig sterkere ettersom oljeproduksjonen globalt har nådd toppen og vil falle i årene fremover. Samtidig forventer man at etterspørselen vil øke med 60 % innen 2030ⁱⁱ, hovedsakelig på grunn av Kina og Indias kraftig voksende energibehov. Dette har ført til en firedobling av oljeprisene fra 1999 til i dag, og det forventes at prisene vil være vedvarende høye. Hvis man så i tillegg regner inn ustabilitet i Midt-Østen, usikkerhet rundt russiske gassleveranser til Europa og en teknologisk utvikling som gjør utvinning av petroleumsressursene i Arktis mulig til en lavere pris, har man et bakteppe for det internasjonale fokuset på nordområdene.

Energiforsyningssikkerhet er i dag på toppen av den internasjonale agenda og har elementer i seg som angår stabilitet og sikkerhet i et globalt perspektiv. Dette forplikter Norge som en energistormakt og legger begrensninger på både det nasjonale og regionale handlingsrom. Samtidig må dette balanseres opp mot truslene en global oppvarming medfører spesielt for nordområdene. Dette krever en aktiv nasjonal og regional politikk på de relevante internasjonale arenaer.

Den nye geopolitiske situasjonen i nord med energi i sentrum betyr nye utfordringer, men også store muligheter for Norge og spesielt Nord-Norge. For å lykkes kreves det imidlertid en aktiv politikk og en bevisst satsing for å legge til rette for at landsdelen får sin andel av den aktivitet og verdiskaping som følger av petroleumsutviklingen i Barentshavet. Uten dette risikerer man en utvikling som gir få og begrensede ringvirkninger i nord. Fylkesrådet anser at mulighetene knyttet til utviklingen i nordområdene gir en unik tilleggsdimensjon for samfunns- og næringsutvikling. Gjennom denne meldingen legger fylkesrådet rammene for en aktiv og offensiv regional deltakelse i nordområdeutviklingen.

Fylkesrådet i Troms har siden starten av fylkestingsperioden arbeidet for en helhetlig nasjonal nordområdepolitikk og var positiv til at Bondevik II-regjeringen tok grep med fremleggingen av St meld nr 30 (2004-2005) *Muligheter og utfordringer i nord*. Fylkesrådet er godt fornøyd med at Stoltenberg II-regjeringen har tatt ytterligere grep gjennom etablering av et regjeringsutvalg og et ekspertutvalg for nordområdene, og har tatt initiativ til et kompetanseløft gjennom Barents 2020 og utarbeidelsen en ny nordområdestrategi. Sammen med nordområdedialogene med sentrale land gir dette en ny giv for den nasjonale nordområdepolitikken, og et grunnlag for å utnytte mulighetene og håndtere utfordringene i nord. Det legger også et godt grunnlag for at nasjonalt og regionalt nivå i fellesskap kan bidra til en positiv utvikling i den nordlige landsdelen.

Fylkesrådet i Troms vil flytte makt og ansvar hjem – tilbake til menneskene som lever i den nordlige region. Derfor har arbeidet med regionalisering vært gitt høyeste prioritet og fylkestingsmeldingen "Grep om egen utvikling" ble fremlagt for fylkestinget i juni 2005. Soria-Moria-erklæringen fra de rød-grønne regjeringspartiene som slår fast at det skal være tre forvaltningsnivå i Norge, og at det skal etableres et fornyet og styrket regionalt forvaltningsnivå senest 1. januar 2010, er derfor helt i tråd med fylkesrådets politikk.

ⁱ US Geological Surveys (USGS) har anslått at 25% av verdens uoppdagede ressurser befinner seg i Arktis.

ⁱⁱ Green Paper Commission of the European Communities - "A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy" 2006.

Fylkesrådet i Troms ser regionaliseringen og nordområdesatsningen under ett. Skal Nord-Norge fremstå som en premissleverandør for utviklingen i nordområdene, er vi nødt til å stå samlet i fellesskap. Hvis vi ikke lykkes med det er det en reell fare for at aktører med forankring i Nord-Norge ikke vil være med på å styre utviklingen i nord. Et Nord-Norge samlet i et sterkt regionalt folkevalgt organ vil være en forsikring for en enhetlig kraftfull nordnorsk nordområdepolitikk.

Nordområdene er i seg selv et diffust geografisk begrep og politikkinnholdet har vært tøyd i mange retninger i den nasjonale debatten. Fylkesrådet i Troms tar utgangspunkt i at nordområdenes geografiske dimensjon kan være tredelt;

- Det sirkumpolare området som dekker Polhavet og de nordlige delene av randstatene rundt (Canada, USA (Alaska), Russland (Sibir) Island og Grønland),
- Barentshavet
- Barentsregionen (Nordvest-Russland, Nord-Finland, Nord-Sverige og Nord-Norge).

Fylkesrådet vil i sin nordområdesatsning ha fokus på Barentsregionen.

Nordområdepolitikken vil i hovedsak knyttes til de politikkområdene som har en internasjonal dimensjon.

De nordnorske fylkeskommunene har fra slutten av 80-tallet, og spesielt etter opprettelsen av Barentssamarbeidet i 1993, hatt et sterkt og kontinuerlig fokus på nordområdene. Det har imidlertid vist seg vanskelig å holde et tilsvarende nasjonalt fokus. Gledelig nok har dette endret seg radikalt de siste tre årene med energipotensialet i Barentshavet som den store driveren.

FNs Havrettskonvensjon regulerer statenes rettigheter og plikter i havområdene, og gir regler om fiske og fangst, skipsfart, petroleumsvirksomhet, miljøvern, vitenskapelig havforskning og teknologioverføring. I følge konvensjonen har kyststatene suverene rettigheter med hensyn til undersøkelse og utnyttelse av naturressursene i sine økonomiske soner, og jurisdiksjon for å håndheve disse og andre rettigheter. De har imidlertid også plikt til å forvalte de levende ressursene på en ansvarlig måte, og til å gi andre stater adgang til et eventuelt overskudd av ressurser. Kyststatenes eksklusive og suverene rettigheter til kontinentalsokkelen bekreftes også i Havrettskonvensjonen.

Dette medfører at Norge har viktige suverenitets- og næringsinteresser å ivareta i Barentshavet og i de arktiske havområdene. Ved siden av norsk økonomisk sone omfatter dette fiskevernsonen rundt Svalbard og fiskerisone ved Jan Mayen. Folkeretten og Havrettskonvensjonen er ikke noe statisk rettssystem, men er i stadig utvikling. For å ivareta sin rolle som suveren stat og ansvarlig forvalter kreves det derfor at Norge har tilstrekkelig tilstedeværelse til å håndheve gjeldende forvaltningsregimer, og bred nok støtte til å gi internasjonal legitimitet til disse.

På alle disse områder vil den nordnorske kunnskap, nordnorske kompetansemiljøer og nordnorsk infrastruktur ha stor betydning. På den ene siden vil Nord-Norge kunne være en viktig premissgiver for nasjonal politikk, og på den annen side vil et robust og attraktivt Nord-Norge i seg selv være en styrke for den nasjonale argumentasjon om ressursutnyttelsen.

På denne bakgrunn vil fylkesrådet gå inn for en todelt nordområdepolitikk:

- I. En premissgiverrolle for den nasjonale nordområdepolitikken
- II. En nordområderelevant regional politikk for et mer robust og attraktivt Nord-Norge

Ved en slik inndeling synliggjør man at det er noen politikkområder der det mest sentrale er at Nord-Norge er premissgiver for nasjonal politikk i en internasjonal og geopolitisk kontekst,

og andre områder der det viktigste er den mer spesifikke regionalpolitikken som inngår i en nasjonal nordområdestrategi. I tillegg til dette kommer den generelle distrikts- og regionalpolitikken som ikke omfattes av den genuine nordområdepolitikken.

Som en del av premissgiverrollen har fylkesrådet blant annet etablert kontakt med det regjeringsoppnevnte ekspertutvalget for nordområdene og levert innspill og høringsuttalelse i forbindelse med Forskningsrådets nordområdestrategi. Fylkesrådet vil i fortsettelsen ha en aktiv dialog opp mot sentrale politiske myndigheter om nordområdespørsmål i ulike sammenhenger, og her vil regjeringens nordområdestrategi være en slik anledning. Fylkesrådet har merket seg rapporten "Barents 2020 – Et virkemiddel for en framtidsrettet nordområdepolitikk" hvor det lanseres en rekke prosjekter og der det blant annet pekes på Tromsø som lokaliseringssted for en stiftelse som skal ivareta strategisk samarbeid, organisering av prosjekter mv.

Det ligger klare utfordringer i å benytte det handlingsrom som ligger i initiativ som nevnte rapport til å styrke regionens rolle når det gjelder deltagelse i aktuelle prosjekter og koordinering av disse. Dette gjelder ikke minst i forhold til forslaget om en frihandelssone mellom Norge og Russland. Det er av avgjørende viktighet at en slik sone ikke blir en avgrenset lokal enklave, men snarere et aktivum for utviklingen i nord gjennom oppbygging av infrastruktur og etablering av støttefunksjoner for de deler av næringslivet som ønsker å etablere aktivitet i en slik "Pomorzone". Aksen mellom Tromsø som kompetansesenter og miljøene i Kirkenes med Barentssekretariatet og Barentsinstituttet i sentrum, vil stå sentralt i et slikt konsept.

Selv om rapporten i sterk grad vektlegger petroleumsvirksomhet, forventer fylkesrådet at regjeringens nordområdestrategi og Barents 2020-konsept også vil omfatte andre næringer og samfunnsområder i nordområdene. Fylkesrådet vil følge opp og gi innspill til dette arbeidet og til andre nasjonale nordområdeinitiativ, og også ha et samspill med regionens egne kompetansemiljøer i premissgiverrollen, slik at regionen samlet sett øker sin betydning som premissleverandør.

Fylkesrådet arbeider aktivt for å etablere regionale samarbeidskonstellasjoner som bidrar til at Nord-Norge i størst mulig grad i fellesskap arbeider for en nordområdepolitikk som skal gi positive ringvirkninger for hele landsdelen. Med dette som utgangspunkt har det blitt tatt initiativ til prosjektet "Fokus Nord" gjennom Landsdelsutvalget for nettopp å sikre en koordinering av nordområdeprosessene i de tre nordligste fylkene. Tilsvarende koordinerer Barentssekretariatet i Kirkenes de nordnorske fylkeskommunenes engasjement mot Nordvest-Russland.

Fylkesrådet ser det som svært viktig at den regionale nordområdepolitikken utformes gjennom et levende regionalt partnerskap. Samspillet med kommunene bør derfor styrkes ytterligere som følge av det store nordområdefokuset. For å styrke sin kunnskapsbase har fylkesrådet også etablert et nordområdeforum med representanter fra sentrale kompetansemiljø i Troms.

Ambisjonene om å være en sentral premissgiver inn mot nasjonale myndigheter fordrer en mangesidig og aktiv samfunnsdebatt. Fylkesrådet ønsker å revitalisere politikkenes form og innhold, og vil støtte opp om tiltak og initiativ som bidrar til ny giv i den sivile samfunnsdebatten.

Russland står i en særstilling i forhold til mange problemstillinger som gjelder nordområdene, både på den internasjonale, nasjonale og regionale arena. Uten Russland ville både mulighetene og utfordringene i nord vært mindre, selv om man skal ha med seg at andre land også har sterke interesser her. En styrkning av samarbeidet med Russland i nord, spesielt gjennom Barentssamarbeidet, vil være et hovedgrep for å legge til rette for en positiv utvikling i nordområdene. Ved en bevisst og målrettet nasjonal og regional satsning vil samarbeidet med Russland kunne gi store positive ringvirkninger for begge land med økt global konkurransekraft og skaping av verdier for menneskene i regionen som resultat.

Overordnede mål for fylkesrådets nordområdearbeid

Fylkesrådet i Troms understreket i tiltredelseserklæringen at det er en målsetting å skape landets beste region å leve, bo og arbeide i. De perspektivene man ser for en omfattende utvikling og aktivitet i nordområdene, gir økte muligheter for å realisere denne målsettingen.

Fylkesrådet vil gjennom sitt nordområdearbeide legge vekt på å bygge robuste og attraktive samfunn ved å fokusere på at landsdelens ressurser og muligheter utnyttes i fellesskap.

Det er ikke selvsagt at en omfattende utvikling i nordområdene vil gi ringvirkninger i den nordlige landsdelen. For å sikre dette vil fylkesrådet ta aktive grep rettet mot kompetanseoppbygging og næringsutvikling som grunnlag for økt verdiskaping.

En grunnleggende forutsetning for realisering av fylkesrådets hovedmålsettinger er et sterkt miljøfokus og en helhetlig bærekraftig og økosystembasert forvaltning av nordområde ressursene. Fylkesrådet vil satse på en bevisst kompetanse- og institusjonsbygging rundt dette, i tett samarbeid med nasjonale og internasjonale miljø. Gjennom dette skal Troms og Tromsø bli et globalt senter for nordlig næringsutvikling og forvaltning.

Nordområdene er en internasjonal arena, og fylkesrådet vil derfor ha et sterkt fokus på internasjonalt samarbeid. Forholdet til Russland er særlig viktig. Folk-til-folk-samarbeidet med hovedfokus kultur, urfolk, ungdom og helse skal fortsatt være kjernen i fylkesrådets internasjonale arbeid gjennom det etablerte Barentssamarbeidet.

2 Hovedstrategier og tiltak

Med bakgrunn i hovedmålsettingen om å bygge robuste og attraktive samfunn i landsdelen gjennom en aktiv nordområdepolitikk, har fylkesrådet valgt ut strategier som skal bidra til måloppfyllelsen.

I kapittel 1 ble det gjort en todeling av nordområdepolitikken i I) En premissgiverrolle for den nasjonale nordområdepolitikken og II) En nordområde relevant regional politikk for et mer robust og attraktivt Nord-Norge.

De påfølgende kapitlene vil i ulik grad ha sitt tyngdepunkt mot I eller II, og ha strategier som gjenspeiler begge disse aspektene. Nedenfor er fylkesrådets hovedstrategier vurdert opp mot en slik inndeling. En todeling innebærer naturligvis en forenkling, og flere strategier har i seg begge disse elementene; de bidrar både til å styrke landsdelens evne som premissleverandør, samtidig som det understøtter nordområde relevant regionalpolitikk.

Foto: Ola Røe

*Fylkesrådet legger til grunn følgende hovedstrategier for å styrke I) **Premissgiverrollen:***

Dialog

En forutsetning for å være en viktig premissleverandør er en åpen og tett dialog med nasjonale myndigheter. Dette vil fylkesrådet oppnå gjennom å målrette og utvikle arbeidet i etablerte kontaktfora.

Fylkesrådet anser Barentssamarbeidet og Utenriksdepartementets kontaktforum som de arenaene der Troms fylkeskommune mest direkte kan utøve premissgiverrollen.

Økt samordning og samhandling i Nord-Norge er en viktig forutsetning for å realisere mulighetene i nordområdene. Fylkesrådet vil derfor ta grep for å styrke dialogen fylkeskommunene i mellom.

Fylkesrådet vil utvikle arenaer for kontakt og dialog med kompetansemiljøer, partene i arbeidslivet og andre organisasjoner for derigjennom å utvikle den regionale plattformen for politikktutvikling.

Internasjonalisering

Barentssamarbeidet er hovedarena for fylkesrådets internasjonale nordområdearbeid. Fylkesrådet vil styrke dette samarbeidet gjennom en målrettet og aktiv bruk av Barentssekretariatet og Barentsinstituttet.

Fylkesrådet vil styrke dialogen med nasjonale myndigheter for å sikre bedre samordning av virkemidler som skal fremme samarbeid med Nordvest-Russland.

Fylkesrådet anser den internasjonale dimensjon i nordområdene som så viktig at den fordrer en grundig gjennomgang av fylkeskommunens internasjonale engasjement slik at man sikrer et godt og tett samarbeid med eksterne miljøer.

*Følgende strategier er sentrale for fylkesrådet i arbeidet for **II) En nordområderelevant regional politikk** for et mer robust og attraktivt Nord-Norge, samtidig som disse strategiene også vil bidra til å forsterke landsdelens rolle som **I) Premissleverandør**:*

Regionalisering

Fylkesrådet mener at en overføring av ansvar, oppgaver og virkemidler til et fremtidig sterkt folkevalgt regionalt nivå vil styrke den nordlige landsdelens evne til å utnytte mulighetene og håndtere utfordringene som følger av utviklingen i nordområdene.

Partnerskap

For å styrke fylkeskommunens rolle og ansvar som regional utviklingsaktør vil fylkesrådet arbeide aktivt for å utvikle og styrke partnerskap mellom næringsaktører, det offentlige og kompetansemiljøer.

Velfungerende og operative partnerskap vil være viktige verktøy for å ta ut potensialet i nordområdeutviklingen. Fylkesrådet vil derfor vurdere opprettelse av nye partnerskap rettet mot spesifikke muligheter og utfordringer i nordområdene.

Institusjonsbygging

Fylkesrådet vil legge til rette for å etablere Tromsø som et internasjonalt senter for arktisk forskning, og forsterke Harstads funksjoner i forbindelse med petroleumsaktiviteten i nord. Dette fordrer en betydelig styrking av institusjoner innen relevante fagfelt som miljø, petroleum, marine ressurser, reiseliv, telemedisin, rom-jord og samfunnsforskning.

Fylkesrådet vil arbeide for å etablere et dokumentasjons- og formidlingscenter for nordlige folk tilknyttet Riddu-Riđđu-miljøet.

Virkemiddelstrategi

Fylkesrådet vil arbeide for økt regionalisering og en desentralisert beslutningsstruktur som sikrer regional frankring og forvaltning av nordområderelevante virkemidler.

Fylkesrådet ser det som svært viktig at det opprettes egne næringsrettede program i Nord-Norge rettet inn mot fagområder av særlig relevans for nordområdene. Dette gjelder innenfor marin bioteknologi, reiseliv, klima og miljøovervåking, petroleum med vekt på leverandørutvikling, samt i forhold til samarbeid med Russland.

Fylkesrådet vil målrette bruken av egne virkemidler for å sikre at disse støtter opp om nordområdepolitikken.

For å støtte opp under en kraftfull nordområdesatsing anser fylkesrådet det som viktig at arbeidet med å skape et mer helhetlig og koordinert nasjonalt virkemiddelapparat videreføres.

Konkrete tiltak/prosjekter

En realisering av potensialet i nordområdene krever langsiktige strategier. Samtidig må man også iverksette tiltak og prosjekter av kortsiktig karakter som bidrar til realisering av de langsiktige målene. Fylkesrådet har av denne grunn allerede prioritert iverksetting av en rekke konkrete prosjekter. Disse, sammen med nye initiativ som presenteres i denne meldingen, er sentrale i realiseringen av fylkesrådets nordområdepolitikk. Det samme er de to pågående prosjektene rettet mot petroleum og forsvaret.

Under følger en gjennomgang av tiltak og prosjekter som har spesifikk betydning for nordområdepolitikken.

Petroleumsprosjektet for Troms

Petroleumsprosjektet er et treårig prosjekt, som er igangsatt for å utarbeide langsiktige strategier for fylkeskommunens arbeid med petroleumsrettet nærings- og kompetanseutvikling. Prosjektet har fire strategiområder; kompetanse, industri/næringsutvikling, infrastruktur og arenutvikling. Prosjektet skal utvikle arenaer der de aktuelle aktører diskuterer sine behov og utfordringer, for på denne måten å fange opp sentrale problemstillinger som vil danne basis i fylkeskommunens strategier og tiltak rettet mot petroleumsnæringen.

Forsvarsprosjektet i Troms

Forsvarsprosjektet skal arbeide for å sikre Forsvarets tilstedeværelse i fylket sett i et nordområdeperspektiv. Prosjektet skal være en premissleverandør for Forsvarets videre utvikling og omstilling gjennom politisk og faglig arbeid. En viktig del av prosjektet er å bidra til en helhetlig sikkerhetspolitikk, styrket samfunnssikkerhet og god balanse i forholdet mellom militær og sivil beredskap.

Prosjektets primære fokusområder skal være innrettet for å styrke Hærens, Luftforsvarets og Sjøforsvarets /Kystvaktens evne til å løse sine oppdrag, og fokus for å utnytte de fortrinn Forsvaret gis ved å være i Troms. Prosjektets mål skal oppnås gjennom et godt samarbeid med de fire forsvarskommunene Bardu, Harstad, Målselv og Sørreisa som vertskommuner for Forsvaret.

I tillegg til disse to interne prosjektene har fylkesrådet tatt initiativ til følgende prosjekter med spesifikk nordområderelevans:

Tromsø som globalt senter for polarkompetanse

Tromsø har i dag en tung konsentrasjon av polarkompetanse, men de ulike miljøene opererer i det store og hele hver for seg. Det foregår samarbeid på tvers av miljøene, men foreløpig har det ikke blitt tatt større grep i forhold til synliggjøring og profilering. En større

satsning på et tett samarbeid mellom relevante polarkompetansemiljøer med felles profilering internasjonalt, vil kunne gi betydelige forsknings-, kompetanse- og næringsmessige ringvirkninger. Det er igangsatt et forprosjekt i samarbeid med Roald Amundsens senter for arktisk forskning ved UiT for å se på mulighetene for et tettere samarbeid mellom de aktuelle miljøene.

Arctic Frontiers

Arctic Frontiers er en konferanse der det arktiske miljøets tilstand er satt i fokus. Hensikten er å bygge opp en fast årlig møtearena for alle som driver med arktisk relatert forskning og næringsutvikling, og det tas sikte på at dette skal bli en årlig konferanse. Konferansen er delt i to hoveddeler; en vitenskapelig orientert del og en del der politikktutforming og næringsmuligheter er hovedtema. Konferansen skal første gang gå av stabelen i januar 2007 i starten av det internasjonale polaråret (IPY).

Oljevern

I regi av Kunnskapsparken i Harstad gjennomføres nå et forprosjekt som skal legge til rette for et nettverk som skal bidra til at leverandørindustri og kunnskapsmiljø i landsdelen skal ha spisskompetanse innen hele kjeden, fra risikoanalyser og konsekvensutredninger, praktisk organisering og gjennomføring av oljeverntjenester, samt håndtering av utslippssituasjoner. Prosjektet vil være avsluttet ved årsskiftet 2006/07 og har deltakelse fra ulike private og offentlige nærings- og utviklingsaktører i Troms og Nordland.

Studium i sikkerhet og miljø

Høgskolen i Tromsø startet høsten 2006 et 3-årig studium i sikkerhet og miljø som er spesifikt rettet mot teknologibehovene i nordområdene. Høgskolen samarbeider tett med Universitetet i Stavanger og har utlyst oppstart på bachelorstudium høsten 2006. Det arbeides for å bygge et miljø tilknyttet Høgskolen i Tromsø rundt sikkerhet og miljøkompetanse, og med å etablere kontakt mot eksisterende fagmiljøer og næringsliv. En av satsingene vil være egne fagkurs rettet mot næringslivet. Dette arbeidet vil også danne grunnlag for forberedelse til et masterstudium med nordområdeprofil.

Havnesamarbeid Tromsø-Kirkenes-Murmansk

Velfungerende samferdsel og logistikk, og utbygging av nødvendig infrastruktur, er viktige forutsetninger for en vellykket nordområdepolitikk. De generelle godstransportene øker i omfang, mens viktige miljøhensyn trues av at økningen stort sett skjer på veitransportene. For sjømatnæringen ser man klare konkurransefortrinn og verdiskapingsmuligheter gjennom leveranser av fersk fisk til nærmarkedene i Russland og østover. På tross av dette har man foreløpig ikke klart å realisere potensialet. Reiselivs- og cruisenæringen i nordområdet er i fremvekst, men møter også utfordringer gjennom manglende infrastruktur.

Dette prosjektet skal gjennomføre kvalitative næringsmessige analyser knyttet til transport, logistikk og infrastruktur som svarer til områdets overordnede utfordringer. Spesielt gjelder dette i forhold til olje/gass, sjømat, reiseliv og godstransport. Prosjektet skal videre foreslå organisering og samarbeidstiltak knyttet til ønsket utvikling. Dette gjelder konkret i forhold til eksempelvis lufttransport og maritime løsninger, men også i forhold til offentlige funksjoner, samferdselsplanlegging og samarbeid med Murmansk oblast.

Prosjekt Riddu-Riððu senter for nordlige folk

For å støtte opp under utviklingen av Troms som en sentral møteplass for nordlige urfolk har fylkesrådet støttet opprettelsen av et senter for nordlige folk i tilknytning til den internasjonale urfolksfestivalen Riddu-Riððu. Senteret skal styrke *urfolk* – *urfolk* samarbeidet i det sirkumpolare området og formidle urfolkskultur på urfolks egne premisser til majoritetsbefolkningene. Det skal etableres en fast utstilling der formidling av nordlige folks historie og levevis presenteres, samtidig som internett vil være en viktig formidlingskanal.

Fornybar energi

Energi fra fornybare energikilder vil få økende betydning for energiforsyning og sikkerhet i nordområdene. Kunnskapsparken i Harstad etablerte i 2005 en Arenagruppe Grønn Energi, bestående av bedrifter i Dyrøy, Skånland, Narvik og Harstad. Arenagruppen har tatt initiativ til etablering av kontakter og samarbeid med FoU-miljøene i Narvik og Tromsø. Med utspring fra arenagruppen utvikles for tiden også en satsing på utvikling av bioenergi som energikilde i Sør-Troms og Nordre Nordland, samt tiltak for å skaffe økt kunnskap om hydrogen som energibærer.

En sentral målsetting for det videre arbeid vil være å utvikle et kompetanse- og innovasjons-senter innen fornybar energi i nordområdene, med hovedvekt på optimalisering av energi-produksjon og energiforbruk gjennom samhandling mellom ulike energikilder og energi-bærere.

Gjennom Barentssamarbeidet vil fylkesrådet rette fokus på følgende:

Barents kulturfond rettet mot profesjonell kulturformidling

Fylkesrådet vil arbeide for at det etableres et nytt kulturfond for å støtte utviklingen av Barentsregionen som en arena for utvikling av ny samtidskunst- og kultur innen musikk, scene- og visuell kunst. Fondet skal gi støtte til å utvikle kulturelt entreprenørskap og etablering av kulturarbeidsplasser som vil bidra til økt kulturelt mangfold og være viktig i merkevarebygging i regionen.

Ungdomsprogram for Barentsregionen

Fylkesrådet er godt fornøyd med utviklingen innen ungdomssamarbeidet i Barentsregionen etter etableringen av et eget ungdomsprogram i 2003. Fylkesrådet vil arbeide for at et nytt program etableres ved utløp av det nåværende i 2007, og samtidig påvirke slik at de multilaterale finansieringsmulighetene blir bedre. Fylkesrådets satsing på entreprenørskap og internasjonalisering må også sees i denne sammenhengen.

Barents urfolksprogram

Fylkesrådet vil arbeide for at det etableres et Barents urfolksprogram som oppfølging av Barents urfolksår 2005.

Grensepassering

Det må bli enklere og rimeligere å få visum og smidigere å krysse den norsk-russiske grensen.

Fylkesrådet mener at handlingsrommet for å gjøre visum og grensepasseringsprosedyrene enklest og mest mulig fleksible, ikke er godt nok utnyttet. Fylkesrådet vil arbeide for at Norge skal bli et foregangsland for å bygge ned barrierene for menneskelig samkvem i nordområdene. Fylkesrådet mener at Barentsregionen med sin stabilitet er godt egnet til å være forsøksregion for forenklet visumregime. Forenklete prosedyrer vil også bidra positivt til økt nærings samarbeid og dermed øke regionens konkurransekraft.

Fysisk infrastruktur

God infrastruktur for samferdsel er en forutsetning for et aktivt nærings- og samfunnsliv, og fylkesrådet i Troms har derfor satt opp en rekke konkrete tiltak som skal styrke dette viktige området.

Veg

- På stamvegsiden må E8 Tromsø – Kilpisjärvi, som den viktigste eksport/importvegen til Troms oppgraderes og åpnes for vogntog med 25 meters lengde og 60 tonns totalvekt. Dette for å bli tilknyttet et tilsvarende veinett på svensk og finsk side og gi vogntogene mulighet for å øke lastemengden. Både fiskeri- og havbruksnæringa samt olje- og gassrelatert virksomhet vil få reduserte transportkostnader som følge av en slik oppgradering av E8. Det forventes en relativ reduksjon i antall vogntog ved denne løsningen.
- Rassikring og fjerning av flaskehalsen på E6.
- Nødvendig oppgradering av tilførselsveien (E8) i tilknytning til containeravsnittet i Breivika havn, samt at fylkesvegen til Tønsnes må opprustes og omklassifiseres til riksveg i forbindelse med realiseringen av industrihavn på Tønsnes.

Sjøtransport

- Det må settes av statlige midler til utvikling av Tromsø Havn som den nordligste nasjonalhavnen i Norge. Nødvendig oppgradering av tilførselsveien i tilknytning til containeravsnittet. En effektiv havneinfrastruktur vil bidra til å styrke sjøtransportens konkurransekraft og kystaksen mellom Vestlandet og Nord-Norge. I et nordområdeperspektiv er det naturlig at det kompenseres for manglende jernbanetilknytning til Troms i form av statlig tilskudd til den nordligste nasjonalhavnen.
- Havnesamarbeid Tromsø – Kirkenes – Murmansk, jf beskrivelse av prosjekt ovenfor.
- For å få best mulig maritime transportnett mellom kontinentet og Barentsregionen er det viktig å følge opp det arbeidet som er gjort og gjøres i Nordlige Maritime Korridor. En mer konkurransedyktig sjøtransport og etablering av containerruter med høyere frekvens, regularitet og hurtighet vil være av stor betydning for å få til en regionalt forankret verdiskapning på basis av de ressursene som ligger i nordområdet.

Lufttransport

Et bredt og utbygd flytilbud i regionen vil være særlig positivt for reiselivnæringen og tjenesteytende næringer. For å få til det er det viktig å satse på å bygge ut et nav for den internasjonale trafikken på norsk side. Av hensyn til utviklingen av det eksisterende tilbudet er det en fordel at dette skjer gjennom en utvikling av Tromsø Lufthavn.

Det bør derfor gjennomføres et prosjekt som ser på hvordan Tromsø Lufthavn kan utvikles som Internasjonal Lufthavn, og som nav i forhold til flyrutene i samarbeid med luftfartsmyndighetene, flyselskapene, regionale myndigheter og næringslivet.

3 Regionalisering og nordområdepolitikk

Konklusjoner

- Fylkesrådet anser at regionalisering av oppgaver og virkemidler øker regionens handlingsrom og grunnlag for regional utvikling. Dette styrker regionens muligheter for å være en sentral premissleverandør og deltaker i nordområdesatsingen.
- Et fremtidig regionalt folkevalgt nivå må etter fylkesrådets mening få utvidet ansvar for internasjonalt samarbeid som er viktig i nordområdesammenheng.
- Fylkesrådet mener at et fremtidig regionalt folkevalgt nivå må få utvidet ansvar for å forvalte virkemiddelordninger med relevans for nordområdesatsingen.
- Fylkesrådet er overbevist om at en større slagkraftig region i nord vil styrke forutsetningene for gode resultater i nordområdesammenheng. En større region vil gi sterkere koordinering av innsats, bedre utnyttelse av kompetanse og ressurser og derigjennom økte muligheter for regional utvikling.

Foto: Ola Røe

Regionalisering bygger opp under nordområdesatsingen

Som fylkesrådet konkluderte med i sin tale til fylkestinget i desember i fjor, er to nasjonale prosesser i ferd med å smelte sammen og endre Nord-Norge for all fremtid. Regionaliseringsprosessen og den varslede forvaltningsreformen skal i 2010 resultere i større og mer slagkraftige regionale forvaltnings- og utviklingsenheter. Gjennom utvidet ansvar og myndighet skal et slikt folkevalgt regionalt organ bli styrket som sentral aktør for regional utvikling.

Det økte fokuset på nordområdene og den forventede utviklingen i Barentshavet stiller store krav til en aktiv nordområdepolitikk. Regional politisk medvirkning er en forutsetning for å gi Norge som nasjon de beste forutsetningene for å lykkes med en helhetlig nordområdesatsing med økt aktivitet og verdiskaping som resultat. Fylkesrådet har derfor satt disse to prosessene på topp av sin politiske prioriteringsliste.

Nordområdesatsingen er viktig for Norge både i et innenrikspolitisk og i et utenrikspolitisk perspektiv. Det er nødvendig med en sterk og målrettet innsats fra nasjonalt nivå, og miljøer i hele landet vil gi verdifulle bidrag. For å få full effekt av satsingen er det viktig at den nasjonale og regionale politikken utfyller hverandre. Fylkesrådet mener at en sterk forankring i Nord-Norge vil styrke den nasjonale nordområdepolitikken. Her kan man dra verdifull lærdom av erfaringene fra Barentssamarbeidet.

Dette samarbeidet er banebrytende fordi det er det første internasjonale samarbeidet hvor det formelt og organisatorisk legges opp til en makt- og ansvarsdeling mellom sentralt og regionalt nivå. Etter over 13 år kan man konkludere med at det regionale nivå har vært drivkraften og ryggraden i samarbeidet. Den nasjonale oppmerksomheten og deltakelsen har variert merkbart, og samarbeidet har tidvis mistet mye av sin politiske prestisje i hovedstedene. Det er derfor den regionale deltakelsen som har bidratt til de resultatene som er oppnådd.

Barentssamarbeidet og dets resultater danner i dag plattform for den nye nordområdepolitikken, og fylkesrådet mener derfor at en like sterk regional deltakelse og overføring av reelt ansvar og virkemidler må nedfelles som hovedprinsipp i den nye nordområdesatsingen.

Selv om deler av nordområdepolitikken er av en karakter som krever håndtering på nasjonalt nivå, er det nødvendig med et stort regionalt handlingsrom særlig innenfor områder knyttet til regional utvikling, der lokal og regional kunnskap og erfaringer er nødvendig. Fylkesrådet anser derfor at den varslede forvaltningsreformen vil være av avgjørende betydning for regionens mulighet for å være en aktiv premissleverandør i en helhetlig nordområdesatsing. Dette vil være det beste utgangspunktet for en kraftfull nasjonal nordområdepolitikk og for å skape positive regionale ringvirkninger.

Fylkesrådet tok i Fylkestingsmelding 2005:1 "Grep om egen utvikling" til ordet for økt regionalt ansvar på områdene regional planlegging, næringsutvikling og innovasjon, samferdsel, FoU, utdanning/kompetanse, fiskeri- og havbruk, landbruk og bygdeutvikling, internasjonalisering, bærekraftig utvikling og miljøvern, helse, urfolk og kultur. Dette er også helt sentrale elementer i nordområdepolitikken.

Foto: Ola Røe

Fortrinn i et samlet Nord-Norge

De nordnorske fylkene er i stor grad komplementære ved at Finnmark har fortrinn knyttet til sin lokalisering med nærhet til Russland og petroleumsressursene i Barentshavet, Troms har en særlig styrke knyttet til nordområderelevante kompetansemiljøer, og Nordland er et sterkt industrifylke. Dette gir et samlet Nord-Norge en rekke fortrinn, men disse kan bare utnyttes til fulle i fellesskap.

Nord-Norges nærhet til store marine ressurser, petroleumsressurser, gode muligheter for reiseliv, sterke kompetansemiljø særlig rettet inn mot spørsmål som miljø, klima, ressurser og teknologi med kopling mot arktiske forhold, er et godt utgangspunkt for å gi økt verdiskaping og regionale ringvirkninger. Fylkesrådet mener at et samlet Nord-Norge vil være best rustet til å utnytte landsdelens fortrinn, noe som er viktig for å lykkes nasjonalt og internasjonalt.

De nordnorske byene vil ut fra sine kompetansemessige fortrinn ha sentrale roller i nordområdesammenheng. Det er i byene man finner de mest slagkraftige kompetansemiljøene, og fylkesrådet mener det er hensiktsmessig å satse strategisk på å utnytte de nordnorske byene som drivkraft i utvikling i nord. Samtidig må byene være bevisste på behovene for å ivareta koblingene til omlandene og til andre byer for i fellesskap å få til en positiv utvikling. Fylkesrådet mener også det er nødvendig å satse på en forsterkning av etablerte strukturer og kompetansemiljøer på de områder der vi i dag har nasjonal og internasjonal spisskompetanse.

I en nordområdekontekst vil det regionale forvaltningsnivået bli stilt overfor økte krav til dialog og samspill med andre samfunnsaktører, blant annet kommuner, FoU-institusjoner og næringsliv. Fylkesrådet mener man både kompetanse- og ressursmessig vil stå styrket hvis de interne koblingene i landsdelen forsterkes og det legges til rette for bedre utnyttelse av de samlede politiske og administrative ressursene i landsdelen. En samlet stemme fra nord gir økt gjennomslagskraft.

4 Nordområdearenaer

Konklusjoner

- Troms fylkeskommune skal gjennom en aktiv og målrettet politikk være synlig på relevante arenaer og være en sentral premissleverandør i utviklingen av internasjonal og nasjonal nordområdepolitikk.
- For å fremme utvikling i nord skal fylkesrådet bidra til forsterking av nåværende regionale arenaer og bygging av nye for å samordne og forankre nordområdepolitikken i nord.
- Fylkesrådet vil, gjennom utvikling av nye partnerskap, bidra til utvikle nordområdepolitikken form og innhold.
- Internasjonalt samarbeid skal være en viktig del av fundamentet for regional utvikling.
- Fylkesrådet anser Barentssamarbeidet som den viktigste plattformen for Troms fylkeskommune i nordområdesammenheng. Troms fylkeskommune vil fram mot overtakelsen av formannskapet i det regionale Barentssamarbeidet 2009, arbeide for å styrke dette samarbeidet.

Fylkesrådet sier i sin tiltredelseserklæring i september 2006 følgende om internasjonal politikk: "Fylkesrådet vil ha spesielt fokus på internasjonal politikk, gjennom de internasjonale samarbeidsorganer og kontorer som fylkeskommunen er medlem av. Fylkesrådet vil fremme en melding til fylkestinget i løpet av høsten 2006."

Foto: Kaja Baardsen

Strategier

Fylkesrådets strategier for arenabygging skal støtte opp under Troms rolle som premissleverandør inn mot den nasjonale nordområdepolitikken, og på dette området har man derfor valgt ut følgende strategier:

Barentssamarbeidet

Barentssamarbeidet og UDs kontaktforum er de arenaene der Troms fylkeskommune mest direkte kan utøve sin nordområdepolitikk. Fylkesrådet vil arbeide for at Barentssamarbeidet også blir anerkjent som en viktig plattform i det bilaterale nasjonale samarbeidet mellom Norge og Russland.

Fylkesrådet vil arbeide aktivt for å øke innsatsen i det regionale Barentssamarbeidet slik at Troms fylkeskommune frem mot overtakelsen av formannskapet i 2009 fremstår som en ledende aktør og sterk drivkraft. Fylkesrådet vil også følge opp og være en pådriver i arbeidet for å fornye samarbeidet slik at det blir mer effektivt og slagkraftig.

Fylkesrådet vil arbeide for at det etableres et internasjonalt Barentssekretariat i tilknytning til det eksisterende sekretariatet i Kirkenes. Fylkesrådet vil også utarbeide en offensiv og målrettet strategi for fylkeskommunens eierskap i Barentssekretariatet.

Fylkesrådet mener at den regionale forankringen av Barentssamarbeidet kan økes ved at det etableres permanente forum understøttet av administrativ kapasitet. I den forbindelse mener fylkesrådet at det bør vurderes å opprette følgende fora;

- Barents høyere utdannings- og forskningsforum
- Barents næringsforum
- Barents miljøforum
- Barents kulturforum
- Barents infrastruktur og logistikkforum
- Barents IKT-forum
- Barents økonomiske forum
- Barents energiforum
- Barents helse og sosialforum
- Barents grunn- og videregående skoleforum

Arktisk råd

Fylkesrådet anser det tematiske arbeidet i Arktisk råd som viktig for nordområdene, og vil arbeide for at det etableres et permanent sekretariat for Arktisk råd i Tromsø. Fylkesrådet mener det er en svakhet i dagens system at det regionale nivå ikke har en formell representasjon eller tilknytning til Arktisk råd. Fylkesrådet vil ta initiativ til at det utredes om en tettere kobling mellom Arktisk råd og det regionale Barentssamarbeidet er mulig. Fylkesrådet vil ta initiativ overfor UD for å få etablert en formell kontakt i forhold til det arktiske samarbeidet. Særlig viktig er det at det regionale nivå i nord har muligheter til å komme med innspill, delta i prosjekter og ikke minst foreslå kandidater til ekspertgruppene under Arktisk råd.

Regjeringen Bondevik-II tok i St meld nr 30 (2004-2005) *Muligheter og utfordringer i nord* til ordet for å opprette et internasjonalt forskningsfond for nordområdene og ville arbeide for at dette skulle lokaliseres i Tromsø. Fylkesrådet vil be regjeringen vurdere dette forslaget opp mot Barents 2020 og forskningsrådets nordområdestrategi.

5 Folk-til-folk-samarbeid

Målsettinger

- Folk-til-folk-samarbeidet skal fortsatt være, og utvikles videre som, en bærebjelke i nordområdepolitikken med spesielt fokus på kultur, urfolk, ungdom, utvikling av det sivile samfunn og helse og sosiale spørsmål.
- Troms skal utvikles til å bli en sentral møteplass for internasjonalt urfolkssamarbeid.
- Barentsregionen skal være en foregangsregion for samarbeid over grensene.

Foto: Ola Røe

Bakgrunn

Da muren falt mellom øst og vest stod Norge overfor en nabo som vi nesten ikke hadde sett eller møtt på over 70 år. Den kalde krigen hadde bygd opp fysiske og mentale barrierer som det nå ble viktig å kvitte seg med. For å bygge demokrati og stabilitet i dette tidligere geopolitiske høyspenningsområdet, var det nødvendig å starte med å bygge tillit, forståelse og toleranse mellom menneskene i regionen.

Dette er kjernen i Barentssamarbeidet som ble etablert i januar 1993, og dette er i dag en sentral bærebjelke i det norsk-russiske samarbeidet i nordområdene. Barentssamarbeidet har sammen med de nordnorske fylkeskommunenes samarbeidsavtaler med de nordvest russiske regionene, dannet rammen for et stadig større og mer omfattende folk-til-folk-samarbeid. Kjernen i samarbeidet er imidlertid institusjoner, organisasjoner, lag, foreninger, skoler og ikke minst enkeltpersoner, som gjennom engasjement, entusiasme og kompetanse har vært avgjørende for at Norge og Russland fremstår som gode og samarbeidende naboer i nord.

Folk-til-folk-begrepet er vidt og dekker en rekke samarbeidstema med det fellestrekk at mennesker møtes for å bli kjent med hverandre, hverandres kultur og samfunn, og med økt forståelse og respekt som mål. Viktige områder er kultur, ungdom, urfolk, utviklingen av sivilisert samfunn, helse og sosiale spørsmål og kirkelig samarbeid.

Kultur er et sentralt tema i folk-til-folk-samarbeidet og dekker områder som litteratur, bibliotek, musikk, billedkunst, festivaler, idrett og film. I nordområdene er det et bredt kulturelt mangfold som representerer en stor verdi og spennende muligheter. Gjennom

kultursamarbeidet har vi på nytt blitt kjent med hverandre og hverandres kultur, noe som har skapt ny tillit og nye vennskap over grensene.

Nettverksbygging er en sentral del av ethvert internasjonalt samarbeid. Gjennom å bygge nettverk mellom kulturinstitusjoner, kulturorganisasjoner, skoler, høyskoler m.m. fornyes og utvides samarbeidet kontinuerlig.

Kompetanseheving og -utvikling er en sentral utfordring også innen kulturområdet. Internasjonale samarbeid har vist seg svært nyttig i tilknytning til kompetanseheving og utvikling. Gjennom felles prosjekter kan man utnytte spisskompetanse som finnes i nordområdene til heving av kompetanse i grupper som har behov. Dette kan skje gjennom enkeltprosjekter eller satsing på felles kompetansemiljøer.

Natur og i større og større grad kulturopplevelser er grunnlaget for reiselivet i nordområdene. En økt satsing på kulturell kompetanse og kulturelt samarbeid over grensene kan i så måte bidra positivt til å utvikle næringslivet og spesielt reiselivet i nordområdene. Det bør utvikles felles strategier for kulturturisme i nordområdene.

Samer, nenetserne og vepserne er definert som urfolk i Barentssamarbeidet. Urfolkene har egne språk, egne kulturelle uttrykksformer og verdier, historiske bosettingstradisjoner som strekker seg til tider lenge før nasjonalstatene ble opprettet, samt en særegen næringsmessig tilpasning i området. Samene i Barentsregionen er ett folk med felles historie, kultur, språk og tradisjoner som lever i fire land, hvor majoriteten er bosatt i Norge. Samenes transnasjonale karakter og samfunnsliv, og urfolkernes forankring i regionen med tilhørende interesser og behov, er en del av rammeverket for Barentspolitikken.

Det er viktig at det legges til rette slik at det samiske folket kan utøve sin kultur og drive sin næringsvirksomhet over landegrensene på en slik måte at det samiske samfunnsliv utvikles. Virkemiddelbruken og tiltak som retter seg mot urfolkssamfunn må også skje i et utenrikspolitisk perspektiv. Spørsmål med tilknytning til urfolkene griper over alle samfunnssektorer og må følgelig være en integrert del av den helhetlige politikken. Urfolksdimensjonen er derfor viktig i den nye regionale Barentspolitikken. Det er en utfordring å få til en integrering av satsingsområder og tiltak fra "Handlingsprogram for Urfolk i BEAR" i denne politikken. Samarbeidsavtalen med Sametinget vil være en viktig ramme for å utvikle felles forståelse med Sametinget.

Også de andre urfolkene, nenetsere og vepsere, som lever i Barentsregionen, har spesifikke utfordringer for å bevare sitt levesett, språk og kultur. Av denne grunnen har urfolkssamarbeidet vært et prioritert innsatsområde i Barentssamarbeidet siden opprettelsen i 1993. Det knytter seg også sentrale utfordringer i forhold til Barentsregionens minoriteter, komier og kareler, samt kvener som er en nasjonal minoritet.

Foto: Ola Røe

Ved siden av fylkesrådets satsing på Riddu Riđđu Nordlige folk senter viser fylkesrådet til satsingen på Tromsø som internasjonal urfolksby. Fylkesrådet tror det er ytterligere potensiale i å utvikle Troms og Tromsø som en sentral møteplass for internasjonalt urfolkssamarbeid.

Ungdom er sammen med kunnskap og kompetanse nøkkelen til fremtiden. Nordområdene står overfor spesifikke problemstillinger i forhold til at ungdom reiser ut av regionen for å ta utdanning og bare i begrenset grad kommer tilbake. Dette er en utfordring som det regionale Barentssamarbeidet har tatt tak i og etablert et eget Barents ungdomsprogram. Ungdom spiller også i en helt sentral rolle knyttet til kultur- og urfolkssamarbeid og utvikling av det sivile samfunn. Ungdom er viktige endringsagenter og en stor ressurs i samarbeidet over grensene i nord.

Russland er et ungt demokrati der rettsstatsprinsippene ennå ikke har slått dype røtter. Utviklingen av et robust samfunn bygd på demokratiske prinsipper må ta utgangspunkt i et utviklet sivilisert samfunn i tett samspill med myndighetene. Det er viktig at Norge som samarbeidspartner med Russland holder utviklingen av det sivile samfunn høyt på agendaen, og gjennom praktiske prosjekter viser hvordan organisasjoner, lag og foreninger kan bidra til en positiv samfunnsutvikling.

I nordområdenes landområder varierer helse og sosialsituasjonen for innbyggerne betydelig. De største utfordringene finnes i Nordvest-Russland, og med dette som utgangspunkt er det satt i gang flere overordnede program og en stor mengde prosjekter. Gjennom Barentssamarbeidet har man siden 1999 arbeidet aktivt med helsespørsmål. Programmene har fokusert spesielt på nye og tilbakevendte infeksjonssykdommer som HIV/AIDS og tuberkulose, men har hatt et bredt nedslagsfelt med fokus på å støtte oppbyggingen av et adekvat helsevesen i Nordvest-Russland.

Barentssekretariatet har i tillegg etablert et helsefond som støtter opp under etablering av helsefaglig kontakt mellom Nord-Norge og Nordvest-Russland. Norge spiller også en aktiv rolle i utviklingen av Den nordlige dimensjon-partnerskapet innen helse og sosial velferdⁱⁱⁱ. Dette partnerskapet har en bred tilnærming til helse og sosialutfordringene i Nordvest-Russland.

ⁱⁱⁱ Northern Dimension Partnership on Public Health and Social Wellbeing – se www.ndphs.org

Fylkesrådet ønsker å gi en sterk anerkjennelse til de organisasjoner, lag, foreninger og enkeltmennesker som har bidratt til å etablere og utvikle et sterkt folk-til-folk-samarbeid i nord. Takket være formidabel innsats og engasjement har Norge i dag et unikt utgangspunkt for å utvikle en "ny" nordområdepolitikk.

Strategier

Arenautvikling

Fylkesrådet anser en styrking av Barentssamarbeidet organisatorisk og finansielt som et sentralt element i å utvikle og styrke folk-til-folk-samarbeidet i nordområdene. Fylkesrådet vil i denne forbindelsen arbeide for etableringen av et internasjonalt sekretariat i tilknytning til det eksisterende Barentssekretariatet i Kirkenes. Et internasjonalt sekretariat med ansatte fra Barentslandene vil styrke Barentssamarbeidets organisatoriske evne til å støtte og videreutvikle det multilaterale folk-til-folk-samarbeidet.

Finansiering

Fylkesrådet vil arbeide for at de finansielle virkemidlene er tilpasset og fremmer økt folk-til-folk-samarbeid. Konkrete prosjekter mellom skoler, kulturinstitusjoner, bibliotek, idrettslag, humanitære foreninger, korps osv. er grunnvollen i samarbeidet mellom folk i nord. Fylkesrådet er glad for regjeringens initiativ til en sterkere finansiering av kultursamarbeidet i nord, gjennom bevilgningen på 10 millioner kroner til prosjekter i Barentsregionen. Fylkesrådet ønsker å initiere prosjekter der kulturinstitusjoner og skapende/utøvende kunstnere deltar. De fylkeskommunale institusjonene blir viktige faktorer i denne satsingen.

Partnerskap

Fylkesrådet vil gjennom etablerte og nye partnerskap informere og oppfordre til økt innsats i det internasjonale samarbeidet i nord, og arbeide for å ytterligere øke antall prosjekter og deltakere i folk-til-folk-samarbeidet.

6 Kunnskap og kompetanse

Målsettinger

- Fylkesrådets politikk skal fremme kompetansemiljøene i Troms, og legge til rette for at deres kompetanse kan videreutvikles og spisses inn mot nordområderelevante tema.
- Kompetansemiljøene i Troms skal spille en sentral rolle i å gjøre Norge til kunnskapsnasjon nummer en i nordområdene, og være nasjonalt ledende innen kompetanse knyttet til marine ressurser, arktisk miljø, rom - jordobservasjon og petroleumsrelevant kaldt klima - teknologi.
- Fylkesrådet vil følge opp nordområderelevante tiltak i fylkestingsmeldingen "Det kunnskapsrike nord" og vurdere ytterligere tiltak for å styrke internasjonaliseringsarbeidet rettet mot nordområdene i de videregående skolene.

Bakgrunn

I den globaliserte økonomien er kompetanse en stadig viktigere innsatsfaktor for å generere verdiskaping. Norge har som høykostland særlige utfordringer, noe som gjør at vi må fokusere på spisskompetanse innen enkelte områder. Samtidig foregår det i dag en rask nedbygging av tradisjonelle industri og primærnæringer parallelt med en oppbygging av kompetansekrevede tjenesteyting. De utviklingsscenarier som er utviklet for nordområdene, understreker betydningen av kravene til kunnskap og kompetanse knyttet til petroleum, marine ressurser, reiseliv, logistikk og miljø- og ressursforvaltning.

Norges nasjonale målsetting er å bli kunnskapsnasjon nummer en på alle relevante områder knyttet til ansvar og muligheter i nordområdene^{iv}. Dette danner en ramme for den kompetansesatsingen fylkesrådet legger opp til.

Kunnskap og kompetanse er nøkkelen for å omsette mulighetene i nordområdene til verdiskaping og vekstkraft i nord. Spesielt viktig i denne sammenhengen er samspillet mellom en aktiv kompetansepolitikk og en næringsrettet industripolitikk.

Utfordringer

Petroleumsindustrien er internasjonal, og etterspør spesifikk og spesialisert kompetanse, tjenester og produkter. Nord-Norge har i dag i meget beskjeden grad den kompetansen som etterspørres. Å utvikle slik kompetanse vil være en hovedutfordring for å få størst mulige ringvirkninger av petroleumsutviklingen i Barentshavet, noe som må sees i tett sammenheng med næringspolitikken for utviklingen av en leverandørindustri i Nord-Norge.

I nordområdene trengs teknologi- og miljøkunnskap som i dag ikke er tilgjengelig. I dette ligger det muligheter for Nord-Norge. På den andre siden er det en hovedutfordring at utdanningstilbudet i dag ikke er tilpasset behovene i næringslivet, noe som blir særlig tydelig i forhold til den gryende petroleumsaktiviteten i nord. Hvis Nord-Norge skulle hatt samme kompetansefordeling som landsgjennomsnittet så mangler det 14.000 personer med høyere utdanning, 6.000 med naturvitenskaplig bakgrunn og over 4.000 økonomer^v.

^{iv} Utenriksminister Jonas Gahr Støre – Nordområdekonferanse Bodø 29. mars 2006.

^v og ⁴ Nordområdesatsingen – Næringsutvikling i nord, 2006, utarbeidet på bestilling av Landsdelsutvalget av Akvaplan-niva, Barlinnhaug Norfico, Bedriftskompetanse as, Nordlands forskning, Norut Samfunn og Norut teknologi.

Den potensielt omfattende utviklingen i nordområdene vil ikke bare stille krav til teknisk og naturvitenskapeligbasert kompetanse. Også innenfor fagområder som jus og havrett, språk og kulturforståelse er det behov for en styrking i nord.

Utdannings- og forskningssektoren må møte det stigende behovet for velkvalifiserte personer, og denne sektoren må bli flinkere til å aktivt søke et samarbeid med næringslivet, der bedriftene definerer hva som er etterspurt kompetanse.

Foto: Ola Røe

De internasjonale markedene krever i dag spesialisering og arbeidsdeling. Utviklingen av integrerte kompetanse- og næringsklynger er et sentralt element for å møte den globaliserte konkurransen. I forhold til petroleumspotensialet i nord foreligger det konkrete utfordringer ettersom leverandørindustrien i landsdelene er svakt utviklet. En vellykket utviklingspolitikk må derfor ha en industri- og kompetansepoltisk dimensjon som understøtter hverandre. Det er en utfordring at kompetanseklyngene i Nord-Norge er relativt svakt utbygget, selv om det finnes gode unntak.

FoU er et sentralt element for å bygge vekstkraftige samfunn. I forhold til resten av landet har Nord-Norge helt spesifikke utfordringer knyttet til finansiering av FoU. Næringsstrukturen i Nord-Norge tilsier at en ikke kan forvente sammen nivå i finansieringen av FoU fra privat sektor som en ser på landsbasis.

Fra et forvaltningsmessig ståsted er det også nødvendig med nye samfunnsvitenskapelig verktøy rettet mot samfunnsplanlegging, konsekvens- og ringvirkningsanalyser. Slik kompetanse vil være viktige planverktøy for utviklingen av fremtidige robuste samfunn i regionen.

Fortrinn:

Nærhet til store naturressurser kan være et fortrinn, men for å kunne utnytte disse ressursene trengs også kunnskap, risikovillig kapital, effektive transport- og kommunikasjonssystemer og et velfungerende samfunn.

Miljø med relevant nordområdekompetanse:

Utdanning og forskning:

- Miljø i arktiske områder
- Telemedisin
- Fiskeri og marine ressurser
- Overvåkning (satellitt, jord og radar)
- Kuldeteknologi
- Geologi
- Polarkompetanse
- Senter for samiske studier

Konsulentmiljøer:

- Akvakultur
- Miljøovervåking
- Nisjer innen IKT
- Havneutbygging
- Næringsutvikling nordområdene

Fra rapporten Vekstkraft i Nord^{vi} kan man hente følgende forenklete formel for vellykket verdiskaping:

Naturressurser + kunnskap + kapital + infrastruktur + institusjonell handlingskapasitet = verdiskaping

Dette innebærer at samhandlingen mellom de ulike ledd i verdi- og næringskjedene må fungere dersom man skal få ønsket resultat, og man må ha det rette rammeverket av institusjoner til å støtte opp om og legge til rette for en slik samhandling. Nord-Norge har sterke utdannings- og forskningsmiljø med relevant kompetanse knyttet til sentrale nordområdetema innen humaniora, samfunnsfag og delvis innen tekniske og naturvitenskaplige fag. Disse miljøene danner et viktig grunnlag som kompetansesatsingen i nordområdene må bygge videre på.

Nord-Norge og Svalbard har en utdannings- og forskningsinfrastruktur i topp internasjonal klasse som danner en solid basis for en sterk nordområdesatsing. Dette representerer et stort fortrinn og store muligheter. Høgskolene, Universitetet i Tromsø, Universitetsstudiene på Svalbard (UNIS), Nasjonalt senter for telemedisin og forskningsinstituttene danner ryggraden i denne infrastrukturen. I tillegg er det en betydelig fysiske infrastruktur tilgjengelig, her kan nevnes: MarBank og MarBio knyttet til marin bioprospektering, Eiscat med sine tre radarer utenfor Tromsø og en på Svalbard, Høykapasitetsnettverk til Svalbard, UNIS nye bygg, Ny-Ålesund med Zeppelin observatoriet og Polarmiljøsentret.

Nordnorske utdannings- og forskningsmiljø har de siste 10 – 15 årene bygd opp et omfattende samarbeid og nettverk mot nordvestrussiske institusjoner innen en rekke fagmiljøer, noe som representerer store muligheter i et nordområdeperspektiv. Etableringen av Barentsinstituttet i Kirkenes, som eies av de nordnorske høgskolene og Universitetet i Tromsø, er viktig for å ytterligere styrke samarbeidet mot øst knyttet til potensialet i nordområdene.

Foto: Bård Løken, Samfoto

^{vi} Rapport fra Anupa og samarbeidspartnere, Tromsø 2005.

Universitetet i Nord-Norge

Fylkesrådet har merket seg debatten om en eventuell etablering av Universitetet i Nord-Norge og rapporten *Universitetas Borealis?* Fylkesrådet mener at de nye og omfattende utfordringene og mulighetene Nord-Norge står overfor krever at man også må ta grep i organiseringen av høyere utdanning og forskning. Fylkesrådet er positiv til fusjonsprosessen mellom Universitet og Høgskolen i Tromsø. Fylkesrådet mener at dette bør være et første steg i en prosess som resulterer i etableringen av Universitetet i Nord-Norge.

Før et eventuelt Universitet i Nord-Norge kommer på plass er det viktig at også høgskolesektoren ser på organiseringen. Fylkesrådet ser gjerne at båndene mellom høgskolene i Harstad og Narvik styrkes.

Videregående skole

Videregående skole er Troms fylkeskommunes største tjenesteområde, og er derfor et hovedområde for fylkesrådet i kompetansesammenheng. Den generelle utdannings-situasjonen for de videregående skolene i Troms er godt beskrevet gjennom kompetanse-utvalgets rapport *"Klart æ kan!"* og i fylkestingsmelding 1:2006 *"Det kunnskapsrike nord"*.

Gjennom meldingen *"Det kunnskapsrike nord"* tar fylkesrådet følgende nordområderelevante grep:

<p>Teknisk kompetanse og realfag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Økt fokus på etter- og videreutdanning innen realfag for lærerne i den videregående skolen • Fylkesrådet vil arbeide for at Nordnorsk vitensenter skal bli en regional koordinator for realfagssatsingen i fylket. • Initiativ til at det opprettes en ordning/prosjekt med målsetning å tilrettelegge for elever med særlig kompetanse innenfor realfag 	<p>Energi – marine ressurser – reiseliv:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Etablering av en ny videregående skole for med sterkt nordområdefokus. Skolen skal ha et særlig ansvar for å kvalifisere nordnorsk ungdom for petroleumsvirksomhet, maritime næringer og reiseliv. Skolen skal ikke være eksklusiv i satsingen på nordområdene blant de videregående skolene, men være et flaggskip i denne satsingen. • Initiativ til at det etableres et tett samarbeid med den videregående skolen på Svalbard, med målsetning at elever fra videregående skoler i Troms kan ta deler av sin videregående utdanning på Svalbard.
<p>Internasjonalisering:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fylkesrådet vil følge opp etableringen av IB-linjen ved Finnfjordbotn videregående skole. 	<p>Russland:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Styrking av det internasjonale arbeidet i de videregående skolene i Troms, vil spesielt samarbeidet med Russland styrkes. • Etablering av en nordnorsk videregående skole i Murmansk, forutsatt at driftskostnader dekkes av sentrale norske myndigheter^{vii}

^{vii} Samme modell som den norske videregående skolen i Moskva der Skedsmo videregående skole er samarbeidspartner.

Strategier

Klyngestrategi

Fylkesrådet mener det er behov for en fokusert satsing på etablerte kompetansemiljøer knyttet til næringsområdene marine ressurser, petroleum/energi, rom - jord, miljø og reiseliv. Fylkesrådet vil satse på styrking av integrerte konkurransedyktige kompetanse- og næringsklynger knyttet til etablerte sterke kompetansemiljøer ved å legge til rette for partnerskap mellom offentlige aktører, kompetansemiljø og næringslivet.

Fylkesrådet ser det som viktig å satse på naturvitenskapelig og teknisk kompetanse sett i nær sammenheng med framtidige behov som følge av utviklingen i nordområdene, blant annet i tilknytning til utviklingen av leverandørindustri til petroleumsnæringen.

Fylkesrådet vil arbeide for at flere master- og doktorgradsstipendiater knyttes til bedrifter, og legge til rette for at kompetanseintensive bedrifter får mulighet til å videreutdanne sin arbeidskraft. Fylkesrådet mener at det også er nødvendig å se på strategier for økt knoppkytting i kompetansebaserte bedrifter.

Institusjonsbygging

Det er et vesentlig poeng at kompetanseoppbyggingen foregår i nord, i de forsknings- og kompetanseinstitusjoner som er i nord. Dette fordrer at en vesentlig del av nordområdeforskningen blir lagt til institusjoner i landsdelen. Institusjonsutbyggingen må skje gjennom samarbeid med andre institusjoner nasjonalt og internasjonalt. En slik kompetanseoppbygging krever nasjonal prioritering.

Finansiering

Fylkesrådet tror ikke at man kan få en helhetlig og målrettet nordområdesatsing bare gjennom Norges Forskningsråds etablerte beslutningsstrukturer og allerede igangsatte programmer. Fylkesrådet vil derfor arbeide for å styrke finansieringsinstrumentene for FoU i Nord-Norge ved etablering av nye programmer med regional forankring og styring innen marine ressurser, teknologi for kaldt klima, reiseliv og samarbeid med Russland.

Det må opprettes et eget forskningsprogram og et tilhørende forskningsfond for helhetlig forvaltning av Barentshavet med vekt på både eksisterende og ny virksomhet i området. Forvaltningen av et slikt fond bør ivaretas av et nordområdesenter lokalisert i landsdelen.

Internasjonalisering

Fylkesrådet vil arbeide for å styrke og videreutvikle samarbeidet mellom nordnorske og nordvestrussiske utdannings- og forskningsinstitusjoner og ser dette som grunnleggende for en positiv utvikling i nordområdene.

Fylkesrådet mener det er viktig at av utdannings- og forskningsinfrastrukturen i Nord-Norge og på Svalbard styrkes ytterligere. Et viktig element for å styrke samarbeidet med Nordvest-Russland er å styrke den digitale infrastrukturen. Fylkesrådet vil ta initiativ til etablering av et prosjekt som ser på mulighetene for å knytte bredbåndsnettverkene sammen over grensene i nord, og ser de tre nordligste bredbåndsfylkesselskapene som naturligere aktører.

7 Næringsutvikling

Målsettinger

- Gjennom en aktiv politikk og målrettet bruk av egne virkemidler, vil fylkesrådet bidra til å øke konkurransekraften i regionens næringsliv. Innsatsen skal bygges rundt de områder der Troms har særlige fortrinn i forhold til utviklingen i nordområdene.
- Det skal arbeides for økt regional innflytelse over forvaltningen av egne ressurser, slik at de kan gi størst mulige ringvirkninger og bidra til utvikling og vekstkraft i landsdelen. Den samlede virkemiddelbruken rettet mot nordområdeutvikling skal i større grad være beslutningsmessig forankret i nord.
- Det må arbeides for at Troms har miljøer som kan gå inn og ta en aktiv rolle i den framtidige petroleumsaktiviteten i nord. Dette krever bl.a. at man etablerer et godt og tett næringssamarbeid med etablerte petroleumsmiljø i Stavanger og Rogalandsregionen, og at oljemiljøet i Harstad styrkes og videreutvikles.
- Det må utvikles internasjonalt ledende nordnorske næringsklynger med tett kopling mot forsknings- og kompetansemiljø innenfor områder der vi har særlige fortrinn.
- Fylkesrådet mener at egne næringsrettede programmer med sterk forankring i Nord-Norge er av avgjørende viktighet for å skape aktivitet og ringvirkninger i nord.

Bakgrunn

Verdiskaping og næringsutvikling står i fokus for fylkesrådets nordområdepolitikk, og næringskapitlet vil derfor måtte sees i nær sammenheng med kapitlene om kompetanse og miljø. Det er i krysningfeltet mellom disse to områdene størsteparten av verdiskapingen og næringsutviklingen vil skje i nordområdesammenheng. Næringskapitlet fokuserer derfor på virkemidler, strukturelle grep og tilrettelegging for næringsvirksomhet.

Det vil være nødvendig for vårt regionale og lokale næringsliv at det finnes både bedriftsrettede virkemidler og tilretteleggende virkemidler. Her har Troms fylkeskommune som ledende regional utviklingsaktør et særlig ansvar for å legge til rette for at alle virkemidler kan samordnes og målrettes for å gi størst mulig virkninger. Spesielt samarbeidet med Innovasjon Norge Troms må videreutvikles.

Det sterke nordområdefokuset er et resultat av forventningene om en betydelig petroleumsaktivitet i Barentshavet. Forvaltningsplanen (helhetlig forvaltning av det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten) som ble behandlet i Stortinget i juni i år, legger rammeverk og grunnlag for en langsiktig oppbygging av petroleumsvirksomhet i nord. Dette vil gi en Nord-Norge og Troms en rekke muligheter, men også utfordringer.

Verdiskapingen som følge av en slik utvikling vil være formidabel, men det er ikke gitt at denne verdiskapingen kommer Nord-Norge og Troms til gode, og nettopp her ligger den største utfordringen. Ettersom petroleumsaktiviteten står så sentralt i nordområdesammenheng, omtales denne sektoren spesielt i dette næringskapitlet. Det arbeides også med en petroleumsplan for Troms som vil gå i større detalj, særlig med hensyn til situasjonsbeskrivelse, bakgrunn og tiltak.

Selv om petroleum er hoveddriveren i Nordområdene, er det også andre næringssektorer som vil være sentrale i den fremtidige verdiskapingen i Nord-Norge. Marine ressursene har i århundrer gitt grunnlag for næringsaktivitet langs kysten i nord og vært bærebjelken i de nordnorske kystsamfunnene.

Både fiskeri- og havbruksnæringen har vært gjennom store omstillinger og framstår i dag som mer og mer sentraliserte og lukkede næringer. Eierkonsentrasjon og økt privatisering av rettigheter har ført til stadig større kapitalisering og effektivisering av virksomhetene, noe som gjør at den direkte sysselsettingseffekten går ned.

Etter at fiskeriministeren høsten 2005 innførte en stopp i videre strukturering i næringa i påvente av rapporten fra et bredt sammensatt utvalg, det såkalte strukturutvalget, har man nå åpnet for en justering av den kursen som har vært gjeldende i norsk fiskeripolitikk de siste 20-25 år. Rapporten foreligger nå, og fylkesrådet i Troms slutter seg i hovedsak til flertallsanbefalingene i denne. Egen høringsuttalelse er utarbeidet og fylkesrådet vil følge den videre prosessen med oppfølging av rapporten.

Fiskeri og oppdrett er fortsatt landsdelens viktigste eksportnæring, og vil dermed være en naturlig og viktig del av nordområdepolitikken. Samtidig har den tradisjonelle fiskeri- og havbruksnæringa blitt utvidet med en sektor basert på marin bioteknologi. Med sterke forgreininger inn mot medisin- og farmasi er dette en risikofyllt, men potensielt svært lønnsom virksomhet som bidrar til at de marine ressursene vil stå i fokus også for framtidig verdiskaping i landsdelen.

Næringer som landbruk og reiseliv utgjør også viktige basisnæringer, ikke minst i mindre samfunn og utkantstrøk. Nordområdene er rike også på landbaserte ressurser som mineraler, skog og jordbruks- og beitearealer. I den seinere tid har det vært en stadig økende interesse for mineralutvinning i Barentsregionen, og arktisk landbruk er også et viktig innsatsområde. Plante og husdyrproduksjon som foregår under nordlige vekstbetingelser har også bedre smaksegenskaper og høy kvalitet. Dette gir ekstra potensial for utvikling av vare- og tjenesteproduksjon i nord. I tillegg vil man ha kompetanse- og tjenestebaserte næringer med tilknytning til ressursnæringene som bidrar til utvikling, vekst og verdiskaping til beste for hele landsdelen.

Næringslivet i fylket består for det alt vesentlige av små og mellomstore bedrifter og det er en utfordring å finne tid og ressurser til forskning og utvikling i bedriftene. Økt samarbeid mellom næringsliv, kompetansemiljø og forvaltning er derfor en hovedutfordring for å utvikle næringslivet i nord. NHO-Troms har tatt initiativ overfor de lokale bedriftene i Troms, med sikte på å få avklart hvilke innsatsområder som er av særlig interesse for disse i et nordområdeperspektiv.

I dag finnes det få næringsrettede program for å støtte under klyngeutvikling innen relevante nordområdetemaer som ressurs- og miljøforvaltning, ny miljøteknologi, overvåking jord – rom og nye marine arter.

Fortrinn

Troms ligger i sentrum av en ressursrik region, og naturbaserte næringer har til alle tider stått sentralt i næringslivet i fylket. Nærheten til store marine og landbaserte ressurser representerer fortsatt et av de største fortrinnene Troms har i næringssammenheng.

Ettersom petroleumsindustrien har flyttet sin aktivitet stadig lenger nord har Troms sin sentrale posisjon i forhold til Barentshavet og Nordvest-Russland gitt økt oppmerksomhet og økte muligheter også innenfor denne sektoren. Fylket har sterke tradisjoner i tradisjonell verfts- og verkstedsindustri, som gir et godt utgangspunkt for aktiv deltakelse i olje- og gassnæringene selv om dette krever økt utvikling og samarbeid i bransjen.

Beliggenheten og god, effektiv og tilgjengelig infrastruktur med potensial for ytterligere forbedringer gjør at Troms også har en sentral rolle i logistikkssammenheng. Havnefasiliteter og transportknutepunkter representerer næringsmessige muligheter så vel for fiskeri og havbruk som i tilknytning til petroleumsutviklingen. Et godt utbygd flytilbud med direkteruter

til blant annet Murmansk, representerer også et næringsmessig fortrinn man kan bygge videre på innen reiselivssektoren.

Troms største fortrinn i forhold til vellykket næringsutvikling i nord er likevel det sterke kompetansemiljø i fylket, med Universitetet i Tromsø som naturlig midtpunkt. Dette gir et unikt utgangspunkt for å utvikle og opprettholde et nyskapende, konkurransekraftig og framtidrettet næringsliv. Med økt aktivitet og internasjonalisering og sterkere krav til effektivitet og konkurransekraft, er det likevel liten tvil om at det stilles betydelig økte krav til profesjonalitet, leveringsdyktighet og samarbeid.

Utvalgte områder

Regional næringsutvikling

Næringsutvikling er ett av fylkesrådets viktigste arbeidsfelt, og fylkeskommunens rolle som regional utviklingsaktør står sentralt i fylkesrådets nordområdesatsing. Det er i koplingsfeltet mellom naturressurser og kompetanse at de store mulighetene ligger. For å kunne utnytte disse mulighetene på en best mulig måte er man avhengige av tilstrekkelig kapital og et institusjonelt rammeverk som gjør det mulig å realisere det verdiskapingspotensialet som ligger i kombinasjonen av de ulike innsatsfaktorene.

Fylkesplanen og Regionalt utviklingsprogram legger rammen for Fylkesrådets arbeide for å fremme næringsutvikling, og utvikles gjennom at aktivt regionalt partnerskap og i nær dialog med næringsliv, kompetansemiljø og offentlige aktører. I kommende planperiode vil de særskilte utfordringene som følger av økt nordområdeaktivitet og –fokus bli vektlagt. Fylkesrådet vil imidlertid allerede nå gjøre en aktiv innsats for å styrke næringsutviklingsinnsatsen i Troms.

Virkemiddelstrategi

Fylkesrådet vil arbeide for en bedre målretting og samordning av det regionale virkemiddelapparatet. I den forbindelse vil økt strategisk samarbeid og samordning med Innovasjon Norge - Troms være et viktig grep. Gjennom kontinuerlig samarbeid i det regionale partnerskapet, vil fylkesrådet også legge vekt på at man gjennom samarbeid og forbedret dialog skal kunne få en mer dynamisk politikktutforming og dermed også et bedre beslutningsgrunnlag i den politiske hverdagen.

Energi og petroleum

Utviklingen i nordområdene, og spesielt perspektivene knyttet til framtidig petroleumsaktivitet i Barentshavet, åpner helt nye perspektiver for næringsutvikling og verdiskaping i Nord-Norge. Nærheten til Nordvest-Russland og den dynamiske og raske utviklingen der, også innenfor petroleumssektoren, representerer et stort potensial for nordnorsk næringsliv.

Over tid er det også bygd opp et sterkt oljemiljø i Harstad, der Statoil med 270 ansatte er det ledende selskapet, sammen med Hydro som har en liten nordnorsk leteavdeling i Harstad, og det franske selskap Total er også representert i byen. I tillegg har engineeringsselskapet Grenland Group nå etablert seg i byen. Statoil Harstad har stor kompetanse på feltene leting, utforskning, feltutvikling og drift, og har også en egen internasjonal geologisk avdeling som har sokkelen utenfor Nordvest- Russland som sitt hovedansvarsområde. Oljedirektoratets Nord-Norgeavdeling i Harstad har opparbeidet seg betydelig ekspertise på olje/gass i nord, og vil få en viktigere rolle nå som utbyggingen av Snøhvit, funn på Goliat og økt aktivitet på russisk side for alvor har brakt petroleumsalderen til Troms og Finnmark.

Den økte petroleumsaktiviteten har ført til en betydelig aktivitet og store forhåpninger i landsdelen. Det har i tillegg synliggjort behovet for å samordne og videreutvikle de delene av næringslivet som er aktuelle som leverandører og underleverandører til petroleumsindustrien, slik at de i framtida er konkurransedyktige og kan sikre seg en posisjon i næringa.

Foto: Bård Næss, Samfoto

Gjennom Kontaktforum for Olje og gass i Nord-Norge er det tatt initiativ til å utvikle et nærmere næringssamarbeid med de etablerte petroleumsaktørene i Stavanger og Rogaland. Et slikt tettere samarbeid vil bidra til overføring av kompetanse fra de ledende miljøene, og vil også legge til rette for at disse miljøene ser nytten av å etablere seg i nord.

Det er en utbredt holdning i nord at petroleumsressursene er en fellesressurs som må komme hele landsdelen til gode. Dette fordrer at man legger aktivt til rette for ilandføring og videreføring. Erfaring fra petroleumsvirksomhet andre steder viser at for å oppnå dette må det stilles tilleggskrav fra ansvarlige myndigheter.

Utvikling av planverktøyet

Fylkesrådet i Troms vil arbeide aktivt for at man i forbindelse med nye utlysninger, og i oppfølgingen av den aktivitet som er i nord, stiller konsesjonskrav som sikrer at det blir reell aktivitet og ringvirkninger i den nordlige landsdelen. I den forbindelse vil en videreføring av initiativet "Oljebyen Harstad", med spesiell fokus på å sikre at framtidig forvaltning av petroleumsressursene i nord lokaliseres i nord være et viktig bidrag.

Gjennom revisjoner av eksisterende planer, og i prosessen fram mot nye planer, er det etter fylkesrådets mening behov for å forsterke det samfunnsmessige og regionalpolitiske perspektivet. Konsekvensutredningsprogrammene må inneholde klare samfunnsmessige føringer, og beslutningsstrukturen må legge til rette for reell regional innflytelse. Gjeldende lover og de tilgjengelige planverktøy må utvikles og endres slik at man får et mer helhetlig plansystem der sektorinteresser sees i nær sammenheng med den overordnede samfunnsmessige planleggingen.

Nettverksutvikling

Gjennom Kontaktforumet for olje og gass i Nord-Norge vil man bygge videre på initiativet om et nærmere samarbeid med Rogaland og Stavanger for å etablere et nettverk for langsiktig strategisk samarbeid innenfor næring og kompetanse. Samarbeidet vil ha som målsetning å utarbeide konkrete utviklingsprosjekter innen Barents 2020-rammene. Hele den nordlige landsdelen skal være aktivt med i samarbeidet, og viktige partnerkommuner/-byer vil være: Sør-Varanger, Hammerfest/Alta, Tromsø, Harstad/Narvik og Bodø.

Et annet viktig nettverksprosjekt er verftsindustrisamarbeid gjennom Verftsringen Nord-Norge. Dette er en sammenslutning av verftsindustrien i alle de tre nordligste fylkene, som skal fungere som en strategisk overbygning med formål å arbeide med markedsovervåkning og felles markedsføring, samt fungere som en samarbeidsarena der man realiserer fellestiltak for å styrke kompetanseutviklingen i bedriftene og bidrar til en bedre dialog mellom bedrifter, FoU-miljø og offentlig forvaltning. Verftsringen skal også arbeide med spørsmål tilknyttet næringas rammebetingelser og miljøutfordringer.

Regional marin næringsutvikling

Fiske og fangst har til alle tider stått sentralt i næringslivet i Troms. Framveksten av oppdrettsnæringa som en ny viktig basisnæring langs kysten falt tidsmessig sammen med etableringen og oppbyggingen av Universitetet i Tromsø. Dette har bidratt til at fylket er langt framme innen havbruksforskning, og også ledende i forhold til nye arter i oppdrett, og nyere fagfelt som marin bioteknologi og bioprospektering.

Strukturering og effektivisering i den tradisjonelle fiskerinæringa, og de seinere år også innen lakseoppdrett, har medført en sterk reduksjon i antall aktører i disse næringene. Veksten i nye og tilknyttede næringer veier for en viss grad opp for dette, men bidrar også til en sterk sentralisering av aktiviteten.

Foto: Ola Røe

Kompetanseintensive næringer basert på bioteknologi og bioprospektering lokaliseres i nær tilknytning til de mest sentrale forsknings- og utdanningsmiljøene, og bidrar bare i liten grad til verdiskaping og sysselsetting i distriktene. På sikt legger de likevel grunnlag for

produksjonsbedrifter som kan komme som erstatning for tapte arbeidsplasser i den tradisjonelle fiskeindustrien, jamfør ProBios produksjonsanlegg på Andenes med 30 ansatte.

Fra sentralt hold har man tatt pause i den pågående struktureringen av fiskeflåten for å vurdere om det er andre politiske grep som kan tas for å sikre at fiskeressursene også i framtida bidrar til å sikre verdiskaping og sysselsetting langs kysten. Sett fra Troms er dette et viktig og riktig grep, som bør følges opp med en reell overføring av forvaltningsansvar til de regionale folkevalgte organ.

Klyngestrategi

Tromsø har i dag et av Norges ledende kompetansemiljø innen marine fag. Fylkesrådet vil arbeide aktivt for at dette miljøet skal styrkes, spesielt på næringslivssida, slik at det i framtiden kan utvikles til en ledende marin næringsklynge. Et viktig element i denne satsingen er videre utvikling av miljøene Marin Bioklynge Nord, og den pågående kompetanseoppbyggingen rundt nye arter i oppdrett og bioprospektering.

Regionalisering

Det viktigste virkemiddelet i fiskeri- og havbruksammenheng er fiskeressursene og tilgjengelig areal til oppdrettsvirksomhet. Overordnet nasjonal styring og kontroll med forvaltningen av disse ressursene har vært framholdt som nødvendig for å sikre en bærekraftig utvikling. Fylkesrådet er av den mening at en slik overordnet styring ikke står i motsetning til økt regionalt forvaltningsansvar. Nærhetsprinsippet og mer direkte folkevalgt innflytelse på fordelingen av ressursene vil bedre mulighetene for å bruke ressursene som et aktivt virkemiddel for å sikre bosetting og aktivitet langs kysten. Fylkesrådet vil derfor arbeide for økt regionalt forvaltnings- og fordelingsansvar.

Kompetansebasert næringsliv

Troms står i en særstilling som kompetansesentrum i nord. Miljøene som er bygd opp rundt og i tilknytning til Universitetet i Tromsø er et kraftsentrum i forsknings- og utviklingsammenheng og er på en rekke områder på topp i nasjonal og internasjonal sammenheng. Disse miljøene vil dermed stå sentralt også i forhold til nordområderelevant forvaltning og næringsutvikling.

De tyngste og viktigste miljøene i fylket i dag er knyttet opp mot landsdelens fortrinn med basis i naturressursene. Dette gjelder områder som marin bioteknologi, miljøforskning og -overvåking og reiseliv.

Også innenfor teknologiske og naturvitenskapelige områder har man sterke miljø, ikke minst innenfor kompetansebasert tjenesteyting.

For å kunne realisere målsettingene i forhold til næringsutvikling vil Fylkesrådet arbeide aktivt opp mot nasjonale myndigheter for å sikre Tromsøs status som arktisk kompetansesenter. Dette innebærer at særlig de miljøfaglige aktørene i Tromsø må synliggjøres og styrkes.

Nettverksstrategi

Gjennom målrettet styrking av Tromsø som kompetansesenter for arktiske fag, skal man bygge opp under og sikre grunnlaget for et betydelig kompetanse- og miljøbasert næringsliv.

Dette fordrer en bevisst satsing på institusjonsbygging, og integrerte kompetanse- og næringsklynger, spesielt innenfor de områder der man ser at Troms har særlige fortrinn og potensial til å spille en hovedrolle også i den nasjonale nordområdepolitikken.

Finansiering

For å kunne dyrke fram konkurransedyktige næringsklynger innen utvalgte felt er det viktig at så vel næringsliv som kompetansemiljø og offentlig forvaltning utvikler både spisskompetanse og samhandlingsevne. Målsettingen skal være å kvalifisere de utvalgte miljøene til å bli valgt som National Centre og Expertise (NCE). Fylkesrådet vil arbeide for at det stilles tilstrekkelige midler til rådighet for en slik satsing.

Reiseliv

Reiseliv og turisme har lenge vært en stor og viktig næring i nord. Vakker natur, midnattssol og mørketid og det eksotiske i å være del av en geografisk ytterkant i Europa har ført til at mange ønsker å besøke landsdelen.

Etter hvert som stadig større befolkningsgrupper får økonomi til å reise og bruke penger på opplevelser har etterspørselen fra turistnæringa endret seg. Stadig mer pengesterke grupper i inn og utland etterspør skreddersydde og opplevelsesbaserte tilbud. Dette stiller nye krav til en turistnæring som tradisjonelt har vært preget av relativt lav standard og kompetanse.

Også nivået på infrastruktur og transporttjenestene til og fra landsdelen er av kritisk betydning i reiselivssammenheng, og vil sammen med kompetanse være de viktigste satsingsområdene i utviklingen av en bærekraftig og lønnsom reiselivsnæring i nord.

Slutføring av arbeidet med etableringen av ett felles selskap på reiseliv i Troms, som grunnlag for ett felles selskap for markedsføring hele landsdelen samlet er etter fylkesrådets mening et viktig bidrag i reiselivssatsingen.

Samlet markedsføring og produktutvikling

Nord-Norge er et ettertraktet reisemål for mange. Konkurransen i dagens reiselivsmarked er imidlertid så stor at det etter fylkesrådets mening er helt avgjørende at man lykkes med å bygge en helhetlig profil slik at landsdelen samlet kan markedsføre seg utad. For å bygge opp under denne profilen og sikre at man har en kvalitet på de reiselivsprodukter som tilbys, er det også viktig at man driver kontinuerlig produktutvikling og kompetanseoppbygging. Gjennom fylkesselskapet Troms Reiseliv AS vil fylkesrådet støtte opp om disse aktivitetene med prioritert virkemiddelbruk.

Næringsssamarbeid med Russland

Internasjonalisering er et annet nøkkelbegrep i forhold til framtidens næringsliv. Det internasjonale fokuset på nordområdene som følge av energipotensialet har for alvor satt også Nordvest-Russland i sentrum for den internasjonale oppmerksomheten.

Forventningene til utviklingen i Nordvest-Russland stiller næringslivet i Nord-Norge overfor nye muligheter og utfordringer. En del nordnorske bedrifter har med varierende resultat forsøkt seg på det russiske markedet siden begynnelsen av 90-tallet. Etter hvert har man fått større erfaring med samhandling over grensene, og Russland er i dag det største enkeltmarkedet for norsk laks. Den raskt voksende russiske kjøpekraften som har banet vei for norsk laks, representerer muligheter for også andre produkter og tjenester. I tillegg er Russland fortsatt et lavkostland med høy kompetanse innenfor en rekke felter. Dette kan gi store muligheter for gjensidig nytte dersom man lykkes med å etablere verdikjeder på tvers av landegrensene med aktiviteter der de komparative fortrinnene er størst.

Den seinere tids utvikling med usikkerhet rundt russisk import av norsk fisk er derfor svært bekymringsfull, og understreker behovet av et aktivt og kontinuerlig arbeid for å sikre markedsadgang og så problemfri grensepassering som mulig.

Internasjonaliseringsstrategi

Nordområdepolitikken er rettet inn mot en internasjonal arena som fordrer internasjonal kompetanse og konkurransekraft. Med tanke på de store mulighetene som ligger i økt handel og samarbeid mot Russland ser fylkesrådet det som viktig å bidra til økt Russlandskompetanse i næringsliv og offentlig forvaltning.

8 Miljø

MÅLSETTINGER

- En ansvarlig miljøpolitikk som grunnlag for en bærekraftig utvikling må være en forutsetning i enhver fremtidsrettet nordområdestrategi.
- Fylkesrådet vil arbeide for at miljøene i Nord-Norge utvikles til ledende aktører innen økosystembasert forvaltning.
- Fylkesrådet vil arbeide for at miljøene i Troms blir sentrale bidragsyttere i utviklingen av en felles Barentshavsstandard i samarbeid med russiske miljø.
- Det må utvikles en nasjonalt ledende kompetanse- og næringsklynge innen nordområde relevant miljøkompetanse og miljøteknologi knyttet til eksisterende miljø i Tromsø.
- Fylkesrådet vil arbeide for at Svalbard styrkes som plattform for global klimaforskning.
- Det må etableres en tilfredsstillende sikkerhets- og oljevernberedskap langs kysten.
- Fylkesrådet anser det som naturlig at det fremtidige regionnivå etter forvaltningsreformen får betydelig utvidet ansvar og oppgaver innen miljøforvaltning og planlegging.

Bakgrunn

Miljøutfordringer i nordområdene som klimaendringer og langtransportert forurensning er i all hovedsak knyttet til den globale utviklingen. Dette er derfor problemstillinger som bare kan løses gjennom forpliktende internasjonalt samarbeid. I tillegg til de globale utfordringene finnes det også andre som er knyttet til petroleumsvirksomhet, skipsfart og utnyttelse av marine ressurser. Slike aktivitetsskapte miljøutfordringer vil øke i takt med økt aktivitet i nordområdene.^{viii}

Foto: Ola Røe

^{viii} For en fylldigere gjennomgang av miljøutfordringene i nordområdene enn det er rom for i denne meldingen vises det til NOU 2003:32 *Mot nord!* og St meld. nr. 8 (2005-2006) *Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten (forvaltningsplan)*, og bakgrunns materialet til disse. En mer kortfattet framstilling finnes i Ottars temahefte om forvaltningen av Barentshavet nr. 2 2006.

Effektene av klimaendringer kan bli betydelige og vil kunne få alvorlige følger for både samfunns- og næringsutvikling, spesielt i nordområdene. Selv om løsningene ligger på det globale plan er det viktig å kartlegge konsekvenser og identifisere lokale tiltak for å redusere eventuelle skadevirkninger.

Arktis er en indikatorregion for de globale klimaendringene og det er derfor viktig at Norge og norske miljø deltar aktivt i den internasjonale kunnskapsoppbyggingen. Svalbard med sin beliggenhet og forskningsinfrastruktur vil være sentral i dette. Gjennom en aktiv politikk og tilrettelegging vil dette også representere et betydelig potensial for verdiskaping og aktivitet i nord.

De marine ressurser i nordområdene står overfor flere trusler. Forurensende punktutslipp fra petroleumsvirksomhet og skipsfart, overfiske, langtransporterte forurensninger og miljøkriminalitet er noen av disse. Nivåene av flere miljøgifter som brytes sakte ned i naturen, er i dag i enkelte tilfeller urovekkende høye i den marine næringskjeden. Økt petroleumsbasert virksomhet i nordområdene, og skipstrafikk knytte til denne, representerer også særskilte utfordringer. Dette krever et godt system for beredskap og overvåking for å beskytte det sårbare marine miljøet.

Norsk suverenitetshevdelse er et viktig instrument for å sikre en bærekraftig utvikling av nordområdene. Forvaltningsutfordringene knyttet til overfiske og uregulert fiskeriaktivitet er betydelige. Tilstedeværelse, håndhevelse og gjennomslag for ansvarlige forvaltningsregimer er avgjørende for langsiktig robust utvikling i nord. Kystvakta spiller en sentral og avgjørende rolle i dette, og det er viktig å se de samlede sivile og militære kapasiteter i sammenheng slik at man har et godt og tilstrekkelig apparat for miljøovervåking, sikkerhet og beredskap.

Norge og Russland har lenge samarbeidet om forvaltning, forskning og utvikling knyttet til miljø- og ressursutfordringer. Økt petroleumaktivitet i Barentshavet vil ytterligere forsterke behovet for et tett og forpliktende samarbeid. Barentshavet er et felles forvaltningsområde for Norge og Russland, og må forvaltes etter felles prinsipper og standarder. Utviklingen av en felles økosystembasert Barentshavsstandard er derfor en viktig målsetting.

Russland har et stort lager av kjernefysisk materiale knyttet til sivil og militær bruk på Kolahalvøya. Dette representerer en rekke miljøutfordringer. Et alvorlig uhell ved atomkraftverket på Kolahalvøya vil være en katastrofe både for mennesker og miljøet i nord. Lagring av utrangert kjernebrensel og utstyr er i dag en stor utfordring og miljøtrussel. En realisering av planene om import av atomavfall for gjenvinning, vil ytterligere øke miljøutfordringene, da også i forhold til transport. Det er viktig at norske myndigheter følger med på utviklingen på disse områdene og bidrar aktivt til å bedre sikkerhet, beredskap og overvåking.

Foto: Remi Reinholdtsen, NorLense AS

Fortrinn

Troms fylke, med kunnskapsbyen Tromsø og oljebyen Harstad i spissen, besitter en sterk miljøkompetanse med relevans for utviklingen i nordområdene.

Tromsø er et nasjonalt senter for nordområdene^{ix} og har forutsetninger for å en større rolle som et internasjonalt senter for arktisk forskning. I Tromsø finnes det betydelige kompetansemiljø og kunnskapsbedrifter innen arktisk klima og miljø. Universitetet og høyskolen i Tromsø, Polarmiljøsentret, Norsk Polarinstutt, Norut-gruppen og bedrifter som for eksempel Akvaplan-niva, Kongsberg Spacetec og Kongsberg Sattelite Services utgjør kjernen i dette miljøet.

Troms har dermed et godt utgangspunkt for å bidra til at fremtidige næringsutvikling i nordområdene skal foregå på en bærekraftig måte. Samtidig representerer fagfeltet miljø og miljøovervåking et betydelig verdiskapingspotensial.

Også når det gjelder økosystembasert forvaltning besitter miljøene i Tromsø viktig kompetanse. Universitetet i Tromsø med Norges fiskerihøgskole og nettverket ARCTOS i spissen, Fiskeriforskning og Havforskningsinstituttet med flere, er viktige miljøer i denne sammenheng. Disse miljøene bør danne stammen og gis ansvar for nasjonal økosystembasert forvaltning av ressurser nord for 62. breddegrad.

Svalbard med sin unike beliggenhet, forskningsinfrastruktur og tette samarbeid med miljøene i Tromsø, representerer et fortrinn i nordområdesammenheng.

Det har i Harstad i tilknytning til det etablerte oljemiljø blitt bygget opp betydelig kompetanse innen arktisk oljevern og beredskap. Dette er av stor relevans i miljørammen i nordområdene.

^{ix} Jf. St. meld. nr. 31 (2002-2003) *Storbymeldingen – Om utvikling av storbypolitikk.*

STRATEGIER

Kompetanseoppbygging og endrede beslutningsstrukturer

Fylkesrådet vil arbeide for at velkvalifiserte og kompetente forskningsmiljø i fylket i størst mulig grad skal kunne ivareta forsknings- og overvåkingsoppgaver beskrevet i Helhetlig forvaltningsplan.^x Dette fordrer utvikling av en sterk kompetanse innen økosystembasert forvaltning i FoU-miljøene i nord. Det er i den forbindelse viktig å stimulere FoU-innsatsen i landsdelen blant annet innen områder som miljøovervåking og miljørisikoanalyser, konsekvensanalyse og virkningsforståelse.

I kommende revisjoner av Helhetlig forvaltningsplan må de samfunnsmessige og regionalpolitiske hensyn vektlegges sterkere. Det må også åpnes for en tydelig regional forankring i nord, og regionale myndigheter må involveres direkte i revisjonsarbeidet i tett samspill med Norges forskningsråd og andre relevante miljøer.

Fylkesrådet vil også arbeide for at regionale problemstillinger gis plass i forskningen på klimaendringer i nordområdene. I denne sammenhengen er det viktig at regionale kompetansmiljøer inkluderes i klimasamarbeidet i Arktisk råd.

Institusjonsbygging

Som et sentralt element i å styrke innsatsen på økosystembasert forskning og forvaltning i nord vil det være naturlig å vurdere flytting av forskningsaktivitet med dette fokus og med spesiell tilknytning til Barentshavet nordover.

Havforskningsinstituttet etablerte i 2003 en avdeling i Tromsø. Aktiviteten i Tromsø i dag omfatter i første rekke forskning og bestandsvurderinger på de nordlige arter; reker, kongekrabbe og haneskjell, hval og sel, samt kysttorsk, blåkveite, flatfisk og rognkjeks. Fylkesrådet mener at forvaltningen av de øvrige nordlige artene også bør flyttes til Tromsø, eksempelvis norsk arktisk torsk og lodde. Dette vil styrke de samlede FoU-miljøene og også være en fordel for undervisningsmiljøene i den regionen som har geografisk nærhet til disse ressursene.

Svalbard med sin unike beliggenhet og forskningsinfrastruktur må etter fylkesrådets mening styrkes som plattform for global klimaforskning. Dette vil representere et viktig verdiskapingspotensial både for Svalbard men også for institusjoner og bedrifter fra Troms med sin tilknytning til Svalbard.

Partnerskap

Fylkesrådet vil utvikle partnerskap og arenaer som skal fremme miljørelatert næringsutvikling. Fylkesrådet mener at miljøutfordringene knyttet til ressursutnyttelse i nordområdene representerer et stort næringspotensial, og det er da viktig å skape sterkere grad av synergi mellom landsdelens kompetansmiljøer og øke fokus på avledet næringsutvikling. Fylkesrådet vil legge vekt på at potensialet for næringsutvikling i tilknytning til miljø, sikkerhet og beredskapsutfordringene i nordområdene blir utnyttet.

Fylkesrådet anser oppbyggingen av en helhetlig oljevernberedskap i Nord-Norge som svært viktig i takt med økt petroleumsutvinning og ikke minst økt transport av olje langs kysten av Nord-Norge. De etablerte miljøene i Harstad og den kompetansen som finnes der må spille en sentral rolle i dette.

^x St meld. nr. 8 (2005-2006) *Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten (forvaltningsplan)*.

Internasjonalisering

Fylkesrådet vil arbeide for at samarbeidet mellom miljøinstitusjoner i Troms/Nord-Norge og i Russland styrkes gjennom forsterket forskningssamarbeid og igangsetting av felles prosjekter. Det Internasjonale polaråret (IPY) som innledes 1. mars 2007 må utnyttes til forsterket innsats på dette området.

Gjennom at norsk og nordnorsk industri deltar som leverandører og underleverandører til petroleumsutviklingen i Russland er det muligheter til å bidra med gode miljøerfaringer og -teknologi. Dette er en viktig innfallsvinkel for å sikre gode miljø- og sikkerhetsstandarder også i den russiske petroleumsindustrien. En slik vinkling vil også være viktig i utdannings- og kompetansesamarbeid knyttet til petroleumssektoren mellom Norge og Russland.

Infrastruktur

Fylkesrådet vil arbeide for at virkemidler for maritim sikkerhet, samfunnsikkerhet og miljøvern dimensjoneres etter nye prognoser for utviklingen av petroleumsaktiviteten i nordområdene. Dette vil være relatert til slepebåtkapasitet, oljevernberedskap, overvåkning, kunnskapsoppbygging og kompetanseutvikling. Fylkesrådet mener at beredskapen må organiseres i større enheter enn dagens kommunale og interkommunale beredskap og få en strategisk lokalisering.

9 Samferdsel

Målsettinger

- Utvikle kommunikasjonsstrukturer i Nord-Norge og mot Nordvest-Russland som forsterker nærhetsfortrinnet i forhold til nærings- og samfunnsutvikling i nordområdene.
- Etablere transport- og logistikk-løsninger som legger til rette for økt verdiskaping i regionen.

Bakgrunn

Velfungerende samferdsel og logistikk, og utbygging av nødvendig infrastruktur er viktige forutsetninger for en vellykket nordområdepartikk. Fra nordområdene er det lange avstander med betydelige avstandsuremper til sentrale markeder for de ressurser som utnyttes i området. Næringsutvikling og klimaendringer stiller oss overfor nye utfordringer. Samtidig har vår region klare fortrinn knyttet til nærhet til de nye mulighetene som samarbeidet i Barentsregionen innbyr til. Troms har en sentral plassering som knutepunkt i en Nordlig Maritim Korridor mellom Nordvest- Russland og kontinentet og Nord-Amerika, samt Tromsø Lufthavn som nav for kommunikasjonen internt i regionen.

Utviklingen innenfor fiskeri og havbruk, petroleumsvirksomhet, reiseliv samt servicenæring vil påvirke samferdselsinfrastrukturen, men samtidig vil en satsing på infrastruktur ha en selvstendig innvirkning på utviklingen innenfor disse næringene i et nordområdeperspektiv.

Innenfor fiskeri og havbruk vil ulike utviklingstrekk være dimensjonerende for transportsystemet, som blant annet en forventet økning i produksjonsvolumet i havbruk, samt forventet økning i eksport av ferskvarer. Containertransport kan bli den sentrale lastebæreren også for fiskernæringen, og det vil bli arbeidet med utvikling av effektive knutepunkt som også kan innebære økt containertransport landeveien internt i fylket mellom en nasjonalhavn og knutepunktshavner.

Russland og Øst-Europa både som marked og foredler av råstoff får økt betydning, og det er ventet økt vegtransport over E8 og videre til markeder i Russland og Europa og E8/E6 til Narvik med jernbane videre. Fra Troms arbeider man også med å få gjennomført en utredning av den samfunnsøkonomiske nytten av å knytte Troms til jernbanenettet. Målet med en slik utredning er å bidra til etableringen av en jernbaneforbindelse fra Tromsø til resten av Norge og utlandet. Etter ferdigstillingen av Lofast-forbindelsen vil også Harstad/Narvik Lufthavn, Evenes bli vurdert i et større perspektiv.

Foto: Ola Røe

Økt petroleumsvirksomhet og utbygging i Barentshavet på norsk og russisk side vil føre til en betydelig økning av transporten av innsatsfaktorer for olje og gassutvikling til regionen. Det vil bli økt behov for havneavsnitt for håndtering av offshore aktivitet, sjø-sjø transport og erfaringsmessig medfører slike industrihavner også økt landtransport, noe som stiller krav til tilførselsveier. Vekst innenfor olje og gass og fiskeri og havbruk vil også gi grobunn for en styrking av servicenæringer og på bakgrunn av dette kan en vente økt kommunikasjon internt i landsdelen og over grensene med økt antall flyreisende.

Innenfor reiseliv er det forventet økt trafikk og utvikling av nye destinasjoner og reiselivsprodukter. Tromsø Lufthavn må ventelig styrkes som internasjonal flyplass og havnene må fungere i forhold til behovene innenfor cruisetrafikk.

Satsingsområdene vil få stor betydning for samferdselssektoren. For å få til den ønskede regionale veksten og for å imøtekomme den forventede utviklingen innenfor disse næringene vil det være nødvendig å forbedre eksisterende infrastruktur og logistikk både for person og godstransport. Innenfor samferdselssektoren medfører satsingsområdene nye utfordringer både for logistikk og infrastruktur.

Det ligger en vesentlig utfordring i tradisjonelle planprosesser innenfor transportsektoren, og den tradisjonelle nord-sør orienteringen som, selv om denne akse også er av stor betydning, kan gjøre det vanskeligere å nå fram med samferdsels- og logistikkutfordringer østover som aktualiseres med utviklingen i nordområdene. Av de prosjektene som er prioritert i Nasjonal Transportplan (NTP) i handlingsprogramperioden 2006-2009, og planprogramperioden er det ikke mange som bærer preg av tilrettelegging av nordområdesatsing i Troms og det er derfor nødvendig med en justering av strategier og tiltak for å imøtekomme regjeringens satsing på nordområdene som strategisk hovedinteresse.

Fortrinn

Troms geografiske beliggenhet innebærer en nærhet til ressursene i Barentshavet, samtidig kan eksisterende infrastruktur samt kommunikasjons tilbud mot både Nordvest-Russland og Finnmark representere fortrinn i forhold til å få til en ønsket regionale utvikling. Tromsø er et

transportknutepunkt mellom sjø-, land og luft som gir fortrinn i forhold til vare- og persontransport.

Foto: Ola Røe

I forbindelse med petroaktivitet i Barentshavet og Nordvest-Russland vil oppgaver tilknyttet transport og logistikk utgjøre et potensiale for næringsutvikling. Troms har gjennom arbeidet med bl.a. Nordlige Maritime Korridor og Transportforum Troms tilgang på arenaer som kan bidra til å styrke den regionale verdiskapingen knyttet til transport og logistikk i nordområdene. Dette er regionalt og internasjonalt forankrede arenaer som bidrar til å styrke transport- og logistikkrelatert kompetanse, nettverk og klynger.

Strategier

Nordområdestrategiene for infrastruktur og logistikk må være å legge opp til strukturer som:

1. styrker kommunikasjonene i Barentsregionen
2. styrker kommunikasjonene internt i landsdelen
3. styrker kommunikasjonene mot kontinentet, Nord-Amerika og andre verdensdeler.

Fylkesrådet vil arbeide for at nordområdefokusset integreres i NTP og at dette påvirker prioriteringene. Prosjektene under tiltaksdelen i kapittel 2 er det ikke funnet rom for innenfor NTP 2006-2015, med de strategier som ble lagt til grunn der. En prioritering av disse prosjektene vil derfor kreve rammer utover det som ligger i vedtatt NTP, dersom det ikke foretas omprioriteringer i forhold til Stortingets behandling av NTP. Det er et nasjonalt ansvar at det legges til rette for en infrastruktur som kan bidra til regional vekst i det strategisk viktige nordområdet.

På vegsida vil fylkesrådet at det skal arbeides for oppgradering av veiforbindelsen østover mot Finland og settes sterkere fokus på å sikre regulariteten og fremkommeligheten mellom Troms og Finnmark, samt transport til Nordvest Russland.

Fylkesrådet vil arbeide for å utvikle kommunikasjonsknutepunkt i Troms.

Vedlegg.1 Arenaoversikt

Bakgrunn

Det finnes en rekke politiske og administrative arenaer som er relevante for Troms fylkeskommunes nordområdepolitikk. Dette er både internasjonale, nasjonale og regionale arenaer, og fylkeskommunen har varierende handlingsrom og påvirkningsmulighet.

De arenaene som mest direkte tar for seg nordområdene, både geografisk og tematisk, er Barentssamarbeidet og det Arktiske samarbeid. I tillegg er tema som energi, miljø/klima og fiskeri høyt på agendaen i europeisk politikk. Derfor representerer de europeiske samarbeidsarenaene og det nordnorske Europakontoret viktige verktøy i fylkeskommunenes nordområdepolitikk.

I både utforming og implementering av nordområdepolitikken vil også flere nasjonale og regionale arenaer være av stor betydning.

Internasjonale arenaer

Barentssamarbeidet

Barentssamarbeidet er unikt som internasjonalt samarbeid fordi det er bygd på to likestilte pilarer; den regionale og den nasjonale. Norge, Sverige, Finland og Russland utgjør kjernen og styrer samarbeidet gjennom roterende formannskap på regionalt og nasjonalt nivå.^{xi} Fra etableringen i 1993 har Barentssamarbeidet vært de nordnorske fylkeskommunenes viktigste internasjonale samarbeidsarena i nord.

Barentssamarbeidet er et freds- og stabiliseringsprosjekt som bygger på et operativt dag-til-dag-samarbeid mellom menneskene i regionen. Gjennom samarbeid på de fleste samfunnsområder skal fysiske og mentale grenser bygges ned for å bidra til en bærekraftig sosial og økonomisk utvikling.

Det arktiske samarbeidet

Arktisk råd er et mellomstatlig samarbeidsforum for de åtte arktiske statene. Rådet skal være en mekanisme for å sette viktige problemstillinger i Arktis på dagsorden. Regionalt nivå i de arktiske statene er ikke representert. Under Arktisk råd er det opprettet fem ekspertarbeidsgrupper som arbeider med følgende problemstillinger:

- bærekraftig utvikling i arktis,
- miljøovervåking,
- det arktiske maritime miljø,
- konservering av arktisk flora og fauna
- beredskap, forebygging og ulykkeshåndtering.

I tillegg er det tatt egne initiativ knyttet til klimaendringer, og for å redusere forurensningen i Arktis. Norge overtar formannskapet i Arktisk råd høsten 2006, og sekretariatet vil bli lagt til Tromsø.

Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd

Nordisk Råd ble opprettet i 1952 som et samarbeidsorgan mellom de folkevalgte forsamlingene og regjeringene i Danmark, Island, Norge og Sverige. Finland sluttet seg til i

^{xi} Danmark og Island har signert Kirkenes-erklæringen i tillegg til Norge, Sverige, Finland og Russland. EU-kommisjonen har også undertegnet men anser seg som observatør i samarbeidet. I tillegg er følgende land er observatører; Canada, Frankrike, Italia, Japan, Nederland, Polen, Tyskland, Storbritannia og USA.

1955. Rådet består av 87 medlemmer fra de fem landenes nasjonalforsamlinger. Færøyenes, Grønlands og Ålands delegasjoner til Nordisk Råd inngår i henholdsvis Danmarks og Finlands delegasjoner.

For å styrke samarbeidet mellom de fem regjeringene ble det i 1971 i tilslutning til Nordisk Råd opprettet et Nordisk Ministerråd. Nordisk Råd betjenes av ett sekretariat som er samlokalisert med Nordisk Ministerråds sekretariat i København. Formannskapet i Nordisk ministerråd roterer mellom medlemslandene. Norge har formannskapet i Nordisk Ministerråd i 2006.

Nordkalottsamrådet

Nordkalottsamrådet var på mange måter en forløper og modell for Barentssamarbeidet. I 1967 ble Nordkalottrådet etablert av de nordiske arbeidsmarkedsministrene og fikk i 1973 status som embetsmannskomite i Nordisk ministerråd. Nordisk Ministerråd står for størstedelen av finansieringen av samarbeidet. Nordland, Troms og Finnmark deltar sammen med Lappland (Finland) og Norrbotten (Sverige) i samarbeidet.

Interreg / naboskapsprogram

Interreg er EUs program for å fremme samarbeid over grensene. Samarbeid som kan bedre forutsetningene for næringsutvikling, verdiskaping og sysselsetting står sentralt. Målsettingen med Interreg er økt sosial og økonomisk integrasjon i Europa. Norge deltar på lik linje med EU-land, men de norske Interreg midlene kommer fra det norske statsbudsjettet.

Bilaterale samarbeidsavtaler

Troms fylkeskommune har bilaterale samarbeidsavtaler med Arkhangelsk oblast, Murmansk oblast, republikken Karelen og republikken Komi i Russland og Norrbottens län i Sverige. Avtalene blir reforhandlet annethvert år ved besøk av offisielle delegasjoner. Avtalene omhandler samarbeid innenfor områdene: kultur, helse/sosial, utdanning og forskning, idrett, turisme, næringsutvikling, energi, urfolk og miljø.

Assembly of European Regions (AER)

AER har over 250 medlemmer fra 26 land og fra 12 interregionale organisasjoner. Hovedmålsettingen til AER er å være de europeiske regionenes politiske talerør spesielt inn mot EU, Europarådet og Organisasjonen for samarbeid og sikkerhet i Europa (OSSE). AER arbeider med spørsmål knyttet til sosial utjevning, sosiale tjenester, folkehelse, regionalpolitikk, arealplanlegging, miljø, turisme, kultur, utdanning, media og idrett.

Conference of Peripheral Maritime Regions of Europe (CPMR)

CPMR har 149 medlemsregioner fra 27 land. Målsettingen for organisasjonen er å utnytte felles verdier i sjøen og kystlinjen og å skape større oppmerksomhet rundt Europas maritime dimensjon. I tillegg er en hovedmålsetting for CPMR å skape bevissthet blant europeiske myndigheter om nødvendigheten av å bekjempe store konkurransemessige forskjeller mellom det sentrale Europa og de perifere kystregionene.

NorthNorway European Office

Det etablerte nordnorske europakontoret bidrar med å skaffe oversikt over aktuelle prosesser i EU og distribuerer informasjon om disse til Nord-Norge. Det er i dag to stillinger ved kontoret og en trainee. Kontoret eies av de tre nordnorske fylkeskommunene mens KS Troms og Finnmark, Universitetet i Tromsø og Finnmark Fylkesrederi er medpartnere. Finnmark Fylkeskommune har varslet at de vil trekke seg ut av samarbeidet ved utgangen av 2006, med mindre man innen den tid blir enige om strategiske og organisatoriske endringer.

Nasjonale arenaer

Utenriksdepartementets kontaktforum

Regjeringen har etablert et eget kontaktforum med de tre nordnorske fylkeskommunene og Sametinget. Barentssekretariatet og Landsdelsutvalget deltar også på møtene. Forumet har hatt tre møter, og er et dialogforum som skal bedre kontakten mellom nasjonalt og regionalt nivå.

Regionale arenaer

Barentssekretariatet

Det norske Barentssekretariatet i Kirkenes eies av de tre nordnorske fylkeskommunene. Sekretariatet arbeider tett opp mot Barentssamarbeidet og har på mange måter *de facto* fungert også som et internasjonalt sekretariat. Barentssekretariatets hovedoppgave er å forvalte de norske regionale barentsmidlene som stilles til disposisjon av UD, og i tillegg være et regionalt og nasjonalt kompetansesenter for samarbeidet med Nordvest-Rusland. Barentssekretariatet har fire kontor i Nordvest-Rusland^{xii}.

Landsdelsutvalget

Landsdelsutvalget (LU) har fått i oppgave å koordinere nordområdeprosessene i de nordligste fylkene, slik at man har gjensidig informasjon om det pågående arbeidet.

Fylkesrådets Nordområdeforum

Fylkesrådet satte i januar i år ned et nordområdeforum med deltakere fra eksterne miljøer i Troms^{xiii}. Forumet er en dialogpartner for fylkesrådet og representerer "stemmer fra Troms" som skal tilføre fylkesrådets nordområdearbeid relevant spisskompetanse. Forumet skal i tillegg, i samarbeid med fylkesrådet, bidra til å fremheve den regionale dimensjonen i nordområdepolitikken.

Kontaktforum for olje og gass

Kontaktforumet for olje og gass skal bidra til et samlet politisk og næringsmessig trykk for å fremme Nord-Norges interesser i den fremtidige petroleumsaktivitet i det nordlige Norskehav og Barentshavet.

Kontaktforumet vil diskutere saker innenfor følgende områder: Økt petroleumsaktivitet fra Helgeland til Barentshavet (nordnorsk sokkel), økte ringvirkninger for landsdelen ved aktivitet, kompetanse og næringsutvikling, samarbeid med Nordvest-Rusland, miljø, sikkerhet og beredskap samt sameksistensprinsippet; fiskeri og havbruk, petroleum og miljø.

Transportforum Troms

Transportforum Troms skal være en felles faglig utviklende plattform/arena for transport og logistikkutfordringer i Troms. Hensikten er å fremme nettverksbygging og samarbeid, og være en utvikler og pådriver for konkrete analyser og løsninger. Forumet skal bidra til å tale regionens sak og representere dens interesser i viktige regionale og nasjonal/-internasjonale løp mht transport, transportinfrastruktur og logistikk.

Forumet skal være næringsrettet og om ønskelig på sikt drevet fram som en forening med medlemmer fra næringsliv, organisasjoner og offentlig forvaltning, og som gir deltakerne anledning til å holde seg à jour med utviklingen på fagområdet. Gjennom sin virksomhet skal

^{xii} Murmansk, Arkhangelsk, Narjan-Mar (Nenets) og Petrozavodsk (Karelen).

^{xiii} Medlemmer: Camilla Brattland (Riddu Riddu), Salve Dahle (AkvaPlan Niva), Arne Eidsmo (NHO), Jan Elvheim (LO), Nina Hjort (Råfisklaget), Inger A. Johansen (Høgskolen i Harstad), Toini Løvseth (Utviklingssentret), Turid Moldenes (Universitetet i Tromsø), Gunnar Nilsen (selvstendig reiselivsrådgiver), Steinar Pedersen (nasjonalt senter for telemedisin), Asbjørn Rasch Jr. (Innovasjon Norge, Troms) og Edd-Magne Thorbergesen (Statoil).

forumet fremheve og understreke den store betydningen transport og logistikk har for marked, bedrift og samfunn i regionen.

SSM – Arena for strategi- og samordningsmøter

Arena for strategi- og samordningsmøter ble etablert i 2005 på initiativ av Troms fylkeskommune, Universitetet i Tromsø, Innovasjon Norge (avd.Troms), Norut Gruppen, Høgskolen i Tromsø, Norges forskningsråds regionale representant og NorInnova.

SSM er en fast arena/møteplass mellom nevnte aktører, og har som formål å være en arena for å utvikle felles strategier på det deltakerne selv definerer som felles interesseområder. SSM skal samordne innsatsen og fordele oppfølgingsoppgaver på felles strategier og tiltak, SSM skal også være en arena for debatt og felles utspill på det forskningspolitiske området.

Fylkestingsmelding 2006:2 Fellesskap og muligheter i nord!
Opplag: 400 eksemplarer
Trykkeri: Troms fylkeskommunes hustrykkeri
Layout: Regional utviklingsetat og Informasjonssenteret
Foto: Ola Røe, Bård Løken, Baard Næss, Remi Reinholtsen,
Kaja Baardsen
Baksidebilde: Ola Røe

